

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านกระโดน

เสนอต่อ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ
กันยายน 2545

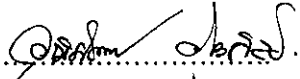
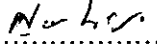
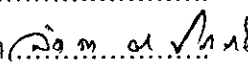
การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านกระโดน

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์สุภกฤษฎี นวัตกรรมกุล

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านในสารนิพนธ์เล่มนี้ จะกล่าวถึงเรื่องการวิจัยและวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทชุมชนและหมู่บ้านในระดับประเทศ เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของชุมชนและประชาชน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษาของคนในหมู่บ้าน และศักยภาพความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนในหมู่บ้าน และระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ระเบียบกองทุน การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การพิจารณาเงินกู้ ให้กับสมาชิก การทำกิจกรรมของสมาชิกกองทุน การทำบัญชี รวมแล้วเรียกว่า กระบวนการดำเนินการของกองทุน จะบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันในชุมชนท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน จนถึงระดับประเทศ และการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็ง ความสามัคคี ส่วนบริบทในระดับประเทศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความยากจนของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประเทศ ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ ผลการศึกษาวิจัยโครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ตามธรรมชาติ โดยศึกษารายละเอียดทุกด้านในลักษณะเจาะลึก ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นหลักในการหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ หาเหตุผล สรุป และบรรยาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตภายในและภายนอก

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

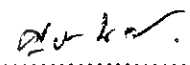
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

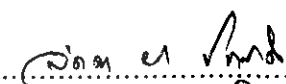
หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(อ. สุภกฤษฎี นีวัฒนากุล)

กรรมการสอบ

.....
(อ.จ.จ. ส.จ.จ. ส.จ.จ.)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

.....
(.....)
คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน..... 7 ต.ค. 2545 พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ได้รับความกรุณาจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบ
 ขอบพระคุณ คณะบุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ
 อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย จาก อาจารย์ศุภกฤษฎี นวัตกรรมกุล
 อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร. ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข , อาจารย์ ดร. พัฒนา กิติอาษา
 และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ นายอำเภอเมืองนครราชสีมา , พัฒนาการ
 ประสานงานตำบลหนองไข่น้ำ ที่ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานกองทุนหมู่บ้าน ประชานกองทุน
 หมู่บ้านหนองไข่น้ำ , คณะกรรมการกองทุน , ผู้นำชุมชน ให้ความอนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวก
 สะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้านกระโดน ที่ให้ความอนุเคราะห์
 ด้านข้อมูลต่างๆ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้ชีวิตร่างกาย และสติปัญญา ในการศึกษา
 เล่าเรียน เลี้ยงดูอบรมเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจและผู้
 ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วุฒิสักดิ์ ภาวะศิลป์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

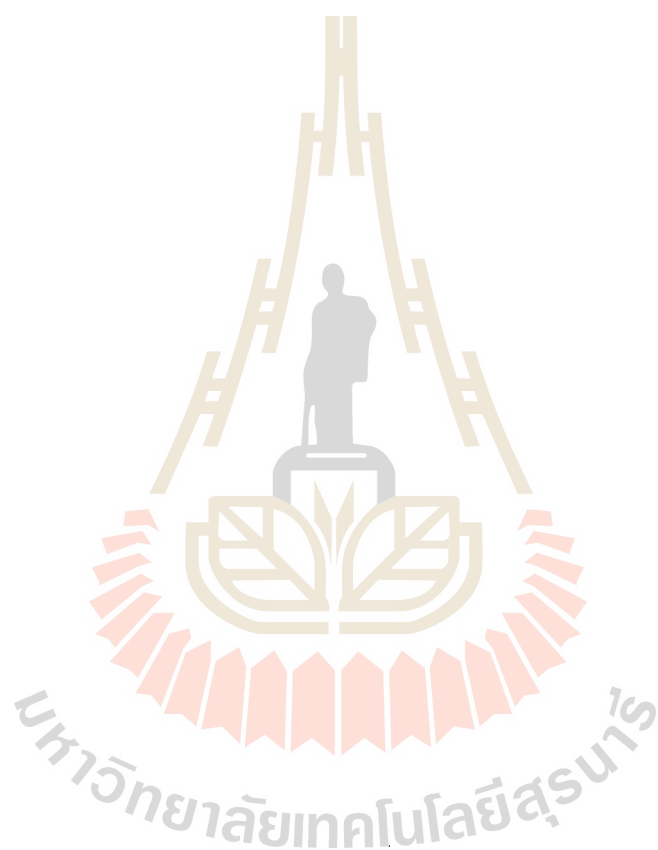
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	5
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ.....	5
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	7
2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	14
3. หลักการประเมิน โครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพท์โมเดล.....	19
4. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ.....	20
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	36
1. วิธีการประเมินโครงการ.....	36
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	37
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	38
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....	43
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46

	หน้า
บทที่ 4 ผลการติดตามประเมิน โครงการ.....	47
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	47
2. ผลการประเมิน โครงการ โดยภาพรวม.....	50
3. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	54
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
1. สรุป.....	56
2. อภิปรายผล.....	57
3. ข้อเสนอแนะ.....	57
ภาคผนวก.....	
ก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544.....	58
ข ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่า ด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2545.....	86
ค แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง.....	99
ง แบบรายงาน (บร.1-บร.12).....	112
จ แผนที่หมู่บ้าน บ้านกระโดน.....	168
บรรณานุกรม.....	170
ประวัติผู้เขียน.....	171

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	ตารางองค์ประกอบการประเมิน CIPP.....	3 - 4
2.	ตารางจำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร.....	49
3.	ตารางจำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ.....	50

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและได้รับอนุมัติให้ตั้งกองทุนพร้อมกับการจัดสรร โอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว เพื่อที่จะได้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด จึงสมควรที่จะมีการประเมิน ผู้ที่ทำสารนิพนธ์ในฐานะที่เป็นนักศึกษาบัณฑิตกองทุน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 นี้มาระยะหนึ่งแล้ว จึงรับผิดชอบในการประเมินและเรียบเรียงเป็นสารนิพนธ์ [Substantive Report] ฉบับนี้

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นต่อไปนี้

2.1.1 บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิการของสมาชิก

- 2.1.2 บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- 2.1.3 บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- 2.1.4 เศรษฐกิจของบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน
- 2.1.5 ประชาชนในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย
- 2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้และการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล
- 2.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และระดับความ เข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

3. กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดตามรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม [stufflebeam] ที่เรียกว่า ชิพพ์โมเดล [CIPP Model] ซึ่งมีอักษรย่อที่มีความหมายดังนี้

C	ย่อมาจาก Context	คือ บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก Input	คือ ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก Process	คือ กระบวนการ
P	ย่อมาจาก Product	คือ ผลผลิต

เมื่อนำ ชิพพ์โมเดล มาประยุกต์ใช้กับองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้าน สามารถแสดงรายละเอียดได้ตามแผนภูมิต่อไปนี้

หน่วยการ ประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน			
	C	I	P	P
ระดับหมู่บ้าน	C1=ประวัติความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้าน	I1=นโยบายระเบียบแนวทางปฏิบัติ (ปรัชญา วัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์การประเมินความพร้อม ระเบียบต่าง ๆ....)	PC1=การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน(ทุก ระเบียบ)	PD1=จำนวนสมาชิกกองทุน
	C2=สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน	I2=การประชาสัมพันธ์ (ระดับประเทศ/ระดับ จังหวัด/ระดับอำเภอ)	PC2=การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน	PD2=จำนวนผู้ได้เงินกู้
	C3=สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน	I3=คณะกรรมการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง	PC3=ระบบบัญชีกองทุน	PD3=ยอดเงินที่ให้กู้
	C4=วัฒนธรรมประเพณี	I4=คณะกรรมการกองทุน (การได้มา , คุณสมบัติ)	PC4=กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน PC4.1=การรับสมัคร PC4.2=การหมดสมาชิกภาพ PC4.3=ประเภทสมาชิก PC4.4=การทำทะเบียนสมาชิก	PD4=จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด
	C5=โครงสร้างพื้นฐาน	I5=การเตรียมความพร้อม/สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการกองทุน	PC5=กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน PC5.1=ขั้นตอนการกู้ PC5.2=การคัดเลือกผู้กู้ PC5.3=การโอนเงินให้ผู้กู้ PC5.4=การรับชำระหนี้	PD5=ยอดเงินชำระคืน

หน่วยการ ประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน			
	C	I	P	P
ระดับราย บุคคล(ผู้กู้)	C6=ผู้นำชุมชน การ รวมกลุ่มและภูมิปัญญา ท้องถิ่น	I6=เงินกองทุน 1 ล้าน บาท	PC6=การส่งเสริมการใช้ เงินกู้ PC6.1=การแนะนำวิธีทำ ธุรกิจ PC6.2=การช่วยหา ตลาด	PD6=กองทุนสะสม
	C7=โครงสร้างพัฒนาที่ ผ่านมา	I7=เงินทุนสะสมอื่น ๆ ตามระเบียบฯ หมวด 6 ข้อ 23 (2-18)	PC7=การตรวจสอบการ ให้เงินกู้	PD7=การใช้เงินตามวัตถุประสงค์
	C8=ความเข้มแข็ง ของชุมชน	I8=บัณฑิตกองทุน	PC8=การจัดทำรายงาน และเผยแพร่ผลการ ดำเนินงาน	PD8=ทัศนคติของชุมชน ต่อกองทุน
	C9=อาชีพเดิม(หลัก และรอง)	I9=จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ อนุมัติ	PC9=การจัดสรรผล ประโยชน์	PD9=การเกิดเครือข่าย องค์กรการเรียนรู้
	C10=สมาชิกในครอบ ครัว	I10=จำนวนเงินลงทุน นอกเหนือจากเงินกู้	PC10=การสร้างเครือ ข่ายการเรียนรู้ โดยบัณฑิตกองทุน	PD10=การเรียนรู้เพื่อ การพึ่งตนเอง
	C11=สภาพการอยู่ อาศัย	I11=สถานที่ในการ ประกอบอาชีพ	PC11=การใช้จ่ายเงินกู้	PD11=ความเข้มแข็ง ของชุมชนที่เกิดจากกอง ทุนหมู่บ้าน
	C12=รายได้ของครอบ ครัว	I12=วัสดุอุปกรณ์ I13=ความรู้และทักษะใน การประกอบอาชีพ	PC12=การหาความรู้ เพิ่มเติม PC13=การหาตลาด	PD12=ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์การกู้ PD12.1=ผลโดยตรง PD12.2=ผลโดยอ้อม
	C13=หนี้สินของครอบ ครัว	I14=จำนวนแรงงาน I15=วัตถุประสงค์	PC14=การทำบัญชีใช้ จ่ายเงิน	

4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านกระโดน หมู่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 ศึกษาให้เข้าใจเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในชุมชนท้องถิ่น ที่ผู้ทำสารนิพนธ์ ปฏิบัติงาน
- ขั้นที่ 3 ใช้ชีพพีโมเดลวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน และกำหนดตัวบ่งชี้ ตลอดจนตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล
- ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยข้อมูลบางส่วนจากแบบ บร. บางส่วนทำการ เก็บข้อมูลเพิ่มเติม
- ขั้นที่ 5 ประมวลผลสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่จะต้องเขียนในบทที่ 3 และบทที่ 4
- ขั้นที่ 6 ลงมือเขียน บทที่ 1, 2, 3, 4, 5 บรรณานุกรม และภาคผนวก

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษานี้จะได้ประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการและการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย
  - มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาและสร้างอาชีพ
  - มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
  - มีกระบวนการพึ่งพาตนเองโดยการเรียนรู้และความคิดริเริ่ม
  - ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ
  - ประชาชนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและขัดขวางการดำเนินงานกองทุน
3. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้และเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน
4. ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามทัศนะของประชาชน

การประเมินใช้หลักการตามแบบ CIPP Model ได้แก่ บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยใช้การรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือนธันวาคม 2544 ถึง เดือนกันยายน 2545 จากแบบรายงานบริบทชุมชน 12 แบบ จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ร้อยละ 30 ของครัวเรือน การรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถามและการจัดเวทีชาวบ้าน

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการ จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุน การดำเนินงานของกองทุนฯ
3. ได้ตัวชี้วัดเกี่ยวข้องในตัวถัดไป ความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านฯ และแนวทางวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้านและชุมชน
4. ผู้ทำสารนิพนธ์ ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้

2. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง เงินกองทุนหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไช้ น้ำ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วยเงินจากการจัดสรร 1 ล้านบาท และเงินประเภทอื่นตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวด 6 ข้อ 23 (2)–(8)

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ผู้อยู่อาศัยในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไช้ น้ำ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่สมัครและได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ผู้อยู่อาศัยในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไช้ น้ำ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมจำนวน 15 คน

ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกระหว่างกรรมการกองทุนหมู่บ้านด้วยกันให้ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน ออกโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไช้ น้ำ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความเห็นชอบ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไช้ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้เป็นนโยบาย หลักการ ระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการประเมินและหลักวิชาที่เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สรุปได้เป็น 9 ด้านดังนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. หลักการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพท์โมเดล
4. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ
  - 4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
  - 4.2 ความเข้มแข็งของชุมชน
  - 4.3 เครื่องมือองค์การการเรียนรู้
  - 4.4 ประชาคม
  - 4.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน
  - 4.6 ธุรกิจชุมชน

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารการจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความใน ข้อ 10

(8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ดังนี้
หมวด 1

ชื่อความทั่วไป

1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544”
2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป
3. ในระเบียบนี้

กองทุน หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

หมู่บ้าน หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ชุมชนเมือง หมายความว่า ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาล ในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมืองให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะกรรมการสนับสนุน หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

คณะกรรมการกองทุน หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

กรรมการกองทุน หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือกรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

สำนักงาน หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ธนาคาร หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

ครัวเรือน หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่ร่วมกัน

หัวหน้าครัวเรือน หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าของตามทะเบียนบ้าน

ผู้แทนครัวเรือน หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

หุ้น หมายความว่า การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้ขึ้นไปตามที่กองทุนกำหนด

เงินฝากสัจจะ หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝาก หรือออมไว้กับกองทุนตามแต่จะตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดได้ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

เงินรับฝาก หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออมตามที่กองทุนกำหนด

สมาชิก หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

ที่ประชุมสมาชิก หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ประชุมใหญ่วิสามัญ

4. ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการตามระเบียบนี้

4.1 หลักสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยหลักสำคัญ

5 ประการคือ

- เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
- เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

4.2 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

2. ส่งเสริมท้องถิ่นและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ จะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมี วัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชน ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
  - 1.1 จำนวนประชากรในหมู่บ้าน / ชุมชน 568 คน
  - 1.2 จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน / ชุมชน 117 ครัวเรือน
  - 1.3 อาชีพประชากรในหมู่บ้าน / ชุมชน ประกอบด้วย
    - ทำนา
    - ทำไร่
    - เลี้ยงสัตว์
    - รับจ้าง

- ค้าขาย

1.4 ผลผลิตของประชากรในหมู่บ้าน / ชุมชน

ผลผลิตด้านการเกษตรและอื่น ๆ ในหมู่บ้าน / ชุมชน ประกอบด้วย เช่น (จากการเพาะปลูก เช่น ข้าว , มันสำปะหลัง , การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว , หมู , ไก่ , เป็ด , อุตสาหกรรมในครัวเรือน หมู่บ้าน / ชุมชน

1.5 ผลผลิตของหมู่บ้าน / ชุมชน ส่วนใหญ่จะส่งไปจำหน่ายที่

ตัวจังหวัดนครราชสีมา สินค้าที่ส่งไปจำหน่ายคือ ข้าว , มันสำปะหลัง , วัว , หมู , ไก่ , เป็ด

2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1 จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุม เพื่อกำหนดวิธีการเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง 117 ครัวเรือน

วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง ให้ประชาชนในหมู่บ้านเป็นผู้เสนอรายชื่อคณะกรรมการ ผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งและได้คัดเลือกให้เสนอรายชื่อคณะกรรมการเพียง 15 คน วันที่มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2544

2.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมืองทุกคนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง ได้ร่วมกันประเมินประสิทธิผลการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนของตนเอง มีความเห็นว่า จำนวนคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ มีจำนวน ตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป

2.3 รายชื่อของคณะกรรมการหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง ประกอบด้วยคณะกรรมการ 15 คน ดังนี้

นายทวี	แผน โลกสูง	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
นางวิมลไพโร	เชย โลกสูง	รองประธานกองทุนหมู่บ้าน
นายเทียบ	โน โลกสูง	เลขานุการ
นายคุณ	ดวงเนตร	เหรัญญิก
นายวัฒน์ชัย	โปรย โลกสูง	กรรมการตรวจ
นายเพิ่ม	มาตร โลกสูง	กรรมการ
นายสน	ปลั่งกลาง	กรรมการ
นายนิยม	สรรพคุณ	กรรมการ
นายสมหมาย	เลากกลาง	กรรมการ
นางรุ่งระวี	แก้ววัฒนะ	กรรมการ
นางสาธารณ์	เพชรประโคน	กรรมการ

นางกุลลาบ	อุบลโพธิ์	กรรมการ
น.ส.ชะวารา	คิ้วอำพันธ์	กรรมการ
น.ส.บุญเทียบ	ตอน โลกสูง	กรรมการ

3. การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน

3.1. ต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุน หมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

3.2 ระเบียบข้อบังคับมีกำหนดดังต่อไปนี้

ข้อบังคับเกี่ยวกับสมาชิกภาพ (การเข้าเป็นสมาชิก,การลาออก,การฝากเงินออม,การถือหุ้น,ค่าธรรมเนียม และอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก)

ข้อบังคับเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงินของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ข้อบังคับเกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน และชำระคืนเงินกู้

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของกองทุน

3.3 วิธีการกำหนดระเบียบข้อบังคับกำหนดขึ้น โดย

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง เป็นผู้กำหนดขึ้นเอง
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง และประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันกำหนด

ขึ้น

4. ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จำนวนกลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน ณ ปัจจุบันมีจำนวน 3 กลุ่มจำแนกเป็น

- 4.1.1) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 4.1.2) กลุ่มฌปนกิจหมู่บ้าน
- 4.1.3) กลุ่มกองทุน กข.คจ.

5. แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองเมื่อได้รับการสนับสนุนเป็นวงเงินไม่เกิน 1 ล้านบาท จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5.1 วิธีการในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมืองให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์เสนอโครงการแต่ต้องก่อให้เกิดรายได้ โดยวิธีการหมุนเวียน

- กู้ยืมเพื่อทำการเกษตร
- กู้ยืมเพื่อทำการอุตสาหกรรมครัวเรือน

- กู้ยืมเพื่อการค้าขาย
- กู้ยืมเพื่อไปประกอบการค้าต่าง
- กู้ยืมเพื่อใช้เมื่อเกิดกรณีฉุกเฉิน

5.2 วิธีการในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมืองให้มีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้

ให้สมาชิกกู้ยืม โดยเสนอโครงการให้คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติตามความเหมาะสม ต้องเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดรายได้สามารถตรวจสอบได้และหมุนเวียนอย่างทั่วถึงภายใน 1 ปี

5.3 กองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมืองจะให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อกิจกรรมดังต่อไปนี้

- กู้ยืมไปลงทุนประกอบอาชีพเสริมด้านการเกษตร
- กู้ยืมไปลงทุนด้านอุตสาหกรรม
- กู้ยืมไปลงทุนค้าขาย
- กู้ยืมไปลงทุนค้าต่าง
- กู้ยืมไปในกรณีฉุกเฉิน

5.4 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ จะพิจารณาถึง

- เป็นผู้ที่ทำนาก หรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกระโดน เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6 เดือน

- เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- เป็นผู้ทีคณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก

5.5 วิธีการในการควบคุม และตั้งกรรมการติดตาม มีวิธีการดังนี้

- ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในเวลา 1 ปี
- ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในเวลาไม่เกิน 15 วัน

5.6 วิธีการป้องกันความเสี่ยงภัยในการให้กู้ ประกอบด้วย

- เงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุนตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนด
- ต้องให้สมาชิกของกองทุนจำนวน 2 คนเป็นผู้ค้ำประกัน

5.7 วิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีที่สมาชิกได้รับเงินกู้ไปแล้ว และไม่ส่งคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้คืนตามสัญญา คือ ปรับในกรณีผู้กู้ผิด สัญญาเงินกู้ ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 5 บาทต่อวัน

5.8 แนวทางในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมืองในด้านการจัดสวัสดิการ ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน / ชุมชน มีแนวทางดังนี้

- เป็นค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน

- เป็นทุนการศึกษาบุตรของสมาชิกเงินกองทุน
- เพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน

2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยการอดออม เสียสละ เอื้ออาทร และเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านไว้ดังนี้

1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกองทุนหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8”
2. ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านกระโดน ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. ระเบียบนี้ให้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป
4. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
  - 4.1 เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น และเงินรับฝาก
  - 4.2 เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
  - 4.3 เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
    - 4.3.1 เป็นคนมีความซื่อสัตย์
    - 4.3.2 เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
    - 4.3.3 เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
    - 4.3.4 เป็นคนรู้จักสามัคคี
  - 4.4 เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
    - 4.4.1 เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่
    - 4.4.2 เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
    - 4.4.3 เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
    - 4.4.4 เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน
5. แหล่งที่มาของกองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้
  - 5.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจาก กองทุนชุมชน/ชุมชนเมือง
  - 5.2 ค่าธรรมเนียมเรียกเก็บ รายละ 20 บาท
  - 5.3 เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระติดพันอื่นใด

6. คุณสมบัติของสมาชิก
  - 6.1 เป็นผู้พำนัก หรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนการจัดตั้งกองทุน และมีอายุ 20 ปี
  - 6.2 เป็นผู้มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุนและสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
  - 6.3 เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
  - 6.4 เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
  - 6.5 อุดมคติ เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
7. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก
  1. ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่กรรมการ
  2. ผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 6. สามารถยื่นความจำนง หรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสมัครได้เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัคร
  3. คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม
8. เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติตามข้อ 6. และเห็นสมควรรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิก จึงจะแจ้งให้บุคคลนั้นชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ภายใน 3 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก
9. สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุต่าง ๆ ดังนี้
  1. ตาย
  2. ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
  3. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
  4. ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้ร่วมประชุม
  5. จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
  6. จงใจปิดบังความจริง อันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
  7. นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
  8. มีลักษณะหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 6.

การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. สมาชิกตามข้อ 18 (3) ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุน พิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
2. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นสมควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้ในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น
3. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็วให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว การโอนเงินเข้าบัญชีเงินกู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน
4. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
5. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึง จารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและสังคมเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย
6. การกำหนดระยะเวลาในการชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

7. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนค่างเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กูรายหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

8. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กูซึ่งนำเงินไปใช้นอกวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในค่างเงินกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา สมาชิกซึ่งที่ประชุมมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสองห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

กรณีกองทุนหมู่บ้านกระ โคน มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่จะขอกู้เงิน ต้องมีการจัดทำโครงการเพื่อการขอกู้เงินคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมอย่างชัดเจน
2. วงเงินกู้ สมาชิกหรือกลุ่มองค์กรที่จะกู้เงินแต่ละรายต้องไม่เกินกว่า 20,000 บาท หากรายใดหรือกลุ่มใดต้องการที่จะกู้เงิน 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนต้องเรียกประชุมคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อให้สมาชิกช่วยกันพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่วงเงินกู้ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท
3. หลักประกันเงินกู้ บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินพอที่สามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงคือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้นหากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์ที่เป็นหลักประกันเพื่อชำระหนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่ากว่าจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์ที่เป็นประกัน ภาระนี้ก็เกินมูลค่าหลักประกันแล้ว
4. ประวัติและอุปนิสัยของผู้กู้ เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน มีความรู้ และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่จะทำ

5. ความสามารถในการชำระหนี้

5.1 ความสามารถในการชำระหนี้พิจารณาจากรายได้ การกู้เงินไปลงทุนควรมีการประมาณการรายได้/เดือน, ปี

รายจ่าย แต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่จะชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอก็ต้องลดจำนวนเงินกู้ลงวงเงินให้กู้ลดลง แต่ก็มีข้อพึงระวังคือ หากอนุมัติเงินกู้ไปแล้วผู้ขอกู้ได้เงินไม่พอเพียงและต้องไปกู้เงินนอกระบบมาใช้ หรือกู้เงินจากที่อื่นมาใช้ ก็อาจจะชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านไม่ได้เช่นกัน กรณีเช่นนี้การปฏิเสธการให้กู้ก็อาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

5.2 ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะต้องพิจารณาว่าสินค้าหรือธุรกิจที่จะทำนั้นมีตลาดรองรับหรือไม่ คือสามารถขายได้หรือไม่และผู้ขอกู้จะขายอย่างไรหรือราคาขายเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วเป็นอย่างไร

5.3 มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่

5.4 ท่าเลที่ตั้งของกิจการเป็นอย่างไร มีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม หรืออยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ หรือใกล้แหล่งสินค้าที่จะขาย หรือสะดวกต่อผู้ซื้อหรือไม่

6. เงินทุนของผู้ขอกู้ ผู้ขอกู้ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจ ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอกู้มากผู้ขอกู้ต้องมีภาระในการผ่อนชำระหนี้สูงทำให้เกิดหนี้มีปัญหาค้นได้ภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ขอกู้ใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

7. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันหลายอย่าง ที่ผู้ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้นเพราะขาดแคลน ปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาดเพราะมีผู้ผลิตมากเกินไป ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศที่มีผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร ในกรณีที่เห็นว่าจะอาจมีบางปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อกิจการหรือการค้าของผู้ขอกู้ และอาจส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

การกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้

1. ต้องพิจารณาจากรายได้สุทธิคงเหลือว่ามีเพียงพอชำระหนี้ได้และกำหนดระยะเวลาชำระคืน

2. การให้กู้เงินไปลงทุนทำกิจการในช่วงแรกของการผลิตอาจต้องมีการปลอดเงินต้นตามที่จำเป็น คือ ชำระแต่ดอกเบี้ยในช่วงแรกของการดำเนินธุรกิจ และจะนานเท่าใดขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิคงเหลือ

3. การให้กู้เงินสำหรับธุรกิจที่มีรายได้จากผลผลิตเป็นช่วงเวลา ควรกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ให้สอดคล้องกับรายรับที่จะได้ด้วย

3. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชิพพ์โมเดล

1. รูปแบบการประเมินแบบชิพพ์โมเดล

จำเนียร สุขสบาย และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบ ชิพพ์โมเดล(CIPP Model)” ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ),2544 : 221 – 234] ดังนี้

การประเมินเป็นกระบวนการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับการใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งในการจัดทำโครงการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านผู้จัดทำสารนิพนธ์จึงนำหลักการประเมินโครงการรูปแบบ ชิพพ์โมเดล มาใช้

CIPP Model มาจากตัวอักษร 4 ตัวซึ่งแยกออกเป็น 4 ความหมาย ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการและความจำเป็นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรค อันจะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่วางไว้ ประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

- ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น

โดยประเมินอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการ ภายในโครงการเท่านั้น รูปแบบคำถาม เช่น แผนงานที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาอย่างไร เป็นต้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
- เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
- เพื่อเป็นการสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนประกอบที่สำคัญของการประเมินกระบวนการมี 4 อย่าง คือ

1. การจัดทำนักประเมินกระบวนการเต็มเวลา
2. เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ
3. การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินโครงการและบุคคลในโครงการหรือในแผนงาน
4. การปรับปรุงโครงร่าง การประเมินอยู่เป็นนิจ

การทำตามกระบวนการ จำเป็นต้องมีข้อมูลย้อนกลับ โดยต่อเนื่องเกี่ยวกับว่าทำอะไร โครงการนั้นจึงจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด การประเมินกระบวนการให้ข้อมูลแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา และบันทึกกระบวนการสำหรับความหมายของความสำเร็จของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จไม่เฉพาะ เมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีคามจำเป็นอย่างยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วยในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้กรอบความคิดทฤษฎีในการประเมิน โดยใช้รูปแบบของการประเมินแบบ ชิพพ์โมเดล ดังกล่าวแล้วหมายเหตุ รายละเอียดการประเมินโครงการแบบชิพพ์โมเดล ศึกษาได้จาก “คู่มือวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา” เรื่องรูปแบบการประเมิน

4. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนภายในพื้นที่ มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และส่งเสริมสุขภาพ อย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โปร่งใส และเป็นธรรมในการบริหารงาน ในเขตตลิ่งชัน สำนักงานเขตก็ได้หันมาส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อที่ชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง ซึ่งการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นต้องการให้มีความร่วมมือทำพร้อมๆกันในทุกกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชนหรือประชาคมเข้ามา เพื่อเสริม

สร้างให้ประชาคมมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นแล้วจะเห็นว่า หมู่บ้าน ตำบล เป็นชุมชนพื้นฐานที่เกิดจากการรวมตัวโดยธรรมชาติของประชาชน ซึ่งประชาชนในแต่ละชุมชนของเขตตลิ่งก็มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมเช่นกัน ดังเห็นได้จาก โครงการหน้าบ้านหน้ามอง ซึ่งทางสำนักงานเขตตลิ่งชันและประชาชนได้ร่วมมือกันในการสร้างตลิ่งชันให้เป็นเมืองสวยในสวน จากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ทางสำนักงานเขตและทางภาคประชาคมมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ในส่วนของประชาชนเองก็ที่จะเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดการกับปัญหาและสภาพแวดล้อมของชุมชนเอง ซึ่งในอนาคตทัศนคติของประชาชนที่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวจะเริ่มลดลง เพราะประชาชนเริ่มที่จะเรียนรู้ถึงการจัดการกับปัญหา รวมทั้งยังสามารถเข้าร่วมคิด ร่วมทำ และประสานงานกับหน่วยงานทางภาครัฐได้เป็นอย่างดี จากสภาพการของการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มประชาคมของประชาชนนั้น ทำให้ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนนั้นได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ รวมทั้งประชาคมยังเป็นการรวมกลุ่มที่ช่วยให้ประชาชนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ควรจะได้ใส่ใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งการรวมกลุ่มในรูปของประชาคม ยังเป็นที่ซึ่งให้ประชาชนแต่ละช่วงอายุ แต่ละอาชีพ แต่ละความคิด ได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกันและกัน จากการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกันนี้ถือว่าการดีที่จะทำให้ประชาชนเริ่มพัฒนาทางความคิด และเกิดความตื่นตัวในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระดับอื่นต่อไป

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

1. ให้ความรู้ประชาชนจัดระบบการศึกษาให้เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสได้รับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทางวิชาการ หรือการศึกษาทางวิชาชีพ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวควรให้ความสำคัญต่อระบบชุมชนที่อยู่

2. พัฒนาความคิดส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการให้แต่ละบุคคลหรือชุมชนแลกเปลี่ยนแสดงทัศนคติและความคิดเห็นระหว่างกัน ไม่ว่าจะความคิดเห็นที่แสดงออกไปนั้นจะอยู่ในประเด็นการสนทนาในขณะนั้นหรือไม่ เพราะเรื่องที่ใกล้ตัวที่นำมาพูดกันนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนิสัย พฤติกรรมในการพัฒนาทางความคิดของประชาชนภายในชุมชนและยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในเรื่องของการยอมรับในความคิดของชุมชนอื่นๆ

3. สนับสนุนการปฏิบัติและการรวมกลุ่มทางภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนโดยธรรมชาติ คือ ภาครัฐเข้าไปจัดการหรือชี้นำชุมชนให้น้อยที่สุดเท่าที่ทำได้ แต่ภาครัฐควรให้ความใส่ใจต่อการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นมารวมทั้งส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มมีแนวทางการปฏิบัติที่เกิดความชัดเจนเป็นรูปธรรม

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มโดยทางภาครัฐสนับสนุนให้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่มทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

5. การประสานงานกับภาครัฐและเอกชนทางภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการเข้าไปประสานงานกับประชาชนภายในพื้นที่

6. ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเปิดโอกาสให้ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีโครงการเข้ามาในพื้นที่ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถแสดงความคิดเห็น ในประเด็นต่างๆที่ประชาชนสนใจ รวมถึงการเคารพความคิดเห็นระหว่างกันก่อน โครงการที่วางไว้จะถูกนำไปปฏิบัติ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าความจริงใจในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกรวบงำซึ่ง เครื่องมือที่นำมาใช้ในการมีส่วนร่วมและความเข้าใจคิดในส่วนของกฎหมายรัฐธรรมนูญเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในส่วนนี้ทางภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนเองควรร่วมมือกันในการจัดการกับรูปแบบ วิธีการ ในการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.3 เครื่องมือองค์การการเรียนรู้

สังคมไทยปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติและการแบ่งปันกัน โดยตรงระหว่างคนไทยด้วยกัน ได้คลายพลังลงไปมาก สิ่งเข้ามาแทนที่คือการพึ่งพาอาศัยกันในเชิงการแลกเปลี่ยนผ่านกลไกการจัดการ ความสัมพันธ์ใหม่นี้ได้จุดดึงดูดที่นอูงให้เข้ามาใกล้ชิดกันอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านและชุมชนจำนวนมากจึงสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมที่มีพลังในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งมวลในปัจจุบัน เครือข่ายในความหมายของความสัมพันธ์ใหม่ มีบทบาทในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเอง ประมวลจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายที่มีอยู่ในสังคมไทย มีการพูดถึงเครือข่ายในความหมายที่เหมือนและแตกต่างกันไป แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ

1. กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน จากการสรุปจากประสบการณ์การทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน พบว่า เครือข่ายชาวบ้าน หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลและ/หรือองค์กรที่มีกิจกรรมและเป้าหมายใกล้เคียงกัน มีชุดของปัญหาคล้ายคลึงกัน มีการพัฒนากิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอมีการประสานงานและพบปะกันอย่างต่อเนื่อง และมีการกำหนดคกฏเกณฑ์ความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลและ/หรือองค์กรที่เข้าร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย บนพื้นฐานความเป็นอิสระของทุกองค์กรชุมชน และ เครือข่ายชาวบ้าน คือ รูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลและ/หรือชุมชน เพื่อการแก้ปัญหา เอาชนะข้อจำกัดและพัฒนาตนเอง

เครือข่ายเป็นกระบวนการทางสังคมที่ประสานพลังของผู้นำชาวบ้านและองค์กรชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถทำได้โดยลำพังหมู่บ้านเดียว เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในงานพัฒนาสังคม (วิจิต นันทสุวรรณ, 2538)

เครือข่ายของชาวบ้านและชุมชนที่มีอยู่ในสังคมไทย โดยทั่วไปเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และพบว่าสิ่งที่สามารถพึ่งพาและแลกเปลี่ยนกันได้นั้น ประกอบด้วย (1) ความรู้และประสบการณ์ (2) ทรัพยากรธรรมชาติ (3) ผลผลิต และ (4) เงินทุน การรวมตัวเป็นเครือข่ายจึงเกิดได้ไม่ยากนัก และพบเห็นอยู่ทั่วไปในชนบท (จำนงค์ แรกพิณี, 2539)

2. กลุ่มองค์กรรัฐและนักวิชาการ ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายไว้ดังนี้

เครือข่ายการเรียนรู้ คือ การที่ชาวบ้านรวมตัวกัน ขบคิดปัญหาของเขา รวมพลังแก้ปัญหา และหาผู้นำขึ้นมาจากหมู่บ้านด้วยตนเอง แล้วรวมตัวกันเพื่อมีอำนาจต่อรอง มีการต่อสู้ทางความคิด มีการเรียนรู้จากภายนอก มีการไปมาหาสู่กันเรียนรู้ดูงานด้วยกัน จนกระทั่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาได้ การทำมาหากินดีขึ้น เศรษฐกิจแต่ละครอบครัวดีขึ้น (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2539)

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงการประสานแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารการใช้ ทรัพยากร ธรรมชาติและ การปฏิบัติงานอย่างสอดคล้อง เชื่อมโยงกันทั้งระหว่างงานที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาในและนอกระบบ โรงเรียนและระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับต่างๆ ตลอดจนระบบการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและ กระจายความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ตามความต้องการของบุคคลและชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง ขอบเขตแห่งความสัมพันธ์ของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี ลักษณะประสาน ติดต่อบริการ เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม และกลุ่มกับกลุ่ม" (ประทีป อินแสง, 2539)

3. กลุ่มเครือข่ายเทคโนโลยี ซึ่งใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือหลักในการสัมพันธ์และ เชื่อมโยงคนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทสูงในภาคสังคมเมือง ธุรกิจ และ สถาบันการศึกษา นอกเหนือจากการให้ความหมายของเครือข่ายแล้ว การศึกษาที่เกี่ยวข้องยังให้ ความสำคัญกับกระบวนการของเครือข่าย ไว้ดังนี้

3.1 เวทีชาวบ้าน คือ เงื่อนไขเริ่มต้นของเครือข่าย เวทีชาวบ้านจะเชื่อมโยงคนเข้าสู่การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิด เครือข่ายการเรียนรู้ ที่ชาวบ้านไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนดู

งานและเข้าไปมีบทบาทช่วยงานของหมู่บ้านอื่น ๆ มีการสื่อสารถึงกันตลอด มีการรวมกลุ่มผู้รู้ เพื่อแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ และเป็นครูชาวบ้านให้กับหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ต้องการ เครือข่ายที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงมีธรรมชาติและพัฒนาการของตนเองแตกต่างกัน ตั้งแต่เป็น เครือข่ายการเรียนรู้ จนถึง องค์กรเครือข่าย ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้าที่สุดของเครือข่ายที่เกิดขึ้น คือ มีการทำกิจกรรมและมีระบบการจัดการร่วมกันขึ้น และประสบการณ์การจัดการร่วมกันของหลายเครือข่ายนำไปสู่ข้อสรุปบางประการ เช่น

บทบาทของเครือข่ายไม่ได้อยู่ที่การพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่แข็ง มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว แต่เป็นการสร้างกระบวนการความร่วมมือระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งเริ่มต้นจาก การเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ในประเด็น การจัดการ ซึ่งหมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของคนและกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ทรัพยากร ซึ่งครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติ โภคทรัพย์และเงินทุน เป็น 3 ประเด็นสำคัญของกระบวนการเครือข่าย

การพัฒนากระบวนการจัดการในระดับเครือข่ายจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กรชุมชน ให้รูปแบบวิธีการของแต่ละองค์กรชุมชนที่แตกต่างกันดำรงอยู่ เป็นความหลากหลายในทิศทางเดียวกัน

กิจกรรมระดับเครือข่ายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากกระบวนการนี้ กิจกรรมเริ่มต้นจากความร่วมมือในวงเล็ก ๆ เพื่อสะสมประสบการณ์ แล้วค่อย ๆ พัฒนาระบบการจัดการเฉพาะกิจกรรมที่ชัดเจน และขยายแนวความร่วมมือให้กว้างออกไป (วิจิต นันทสุวรรณ, 2538)

ผลการศึกษารับรู้ที่ชาวบ้านและชุมชนเป็นผู้สร้างและเป็นเจ้าของกระบวนการในทุกภาคของประเทศ พบว่า การเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

- การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาทั้งของตนเอง ชุมชน และเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เข้ากับสังคมไทยตลอดจนสังคมโลก
- การแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับตนเองและชุมชน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ
- การสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลจากการตัดสินใจของตนเองและชุมชน ในแง่ของชุมชน กิจกรรมที่ทำขึ้นนี้อาจเรียกว่า กิจกรรมเครือข่าย เพราะเป็นตัวชักจูงและเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน
- การประเมินผลกิจกรรม และนำผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการ ผลของกระบวนการเรียนรู้ที่มีต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่า หรือทั้งหมด (วิมลลักษณ์ ชูชาติ, 2540)

ความหมายของเครือข่ายที่มีอยู่ในสังคมไทยจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ใหม่ที่ มีบทบาท 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนา เป็นการร่วมมือกันของคนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม และ ด้านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการสร้างเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และความรู้ เป็นเครือข่ายในความหมายทางด้านสังคม และมีการพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือหลักในการจัดความสัมพันธ์และเชื่อมโยงคนและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในการเรียนรู้และการพัฒนา ซึ่งเป็นเครือข่ายในความหมายทางด้านเทคโนโลยีและเมื่อการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน การจัดการศึกษาโดยกระบวนการของเครือข่าย จึงเป็นแนวทางใหม่ของการจัดการศึกษาที่มีลักษณะสำคัญ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สรุปไว้ดังนี้

เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนต่าง ๆ อาศัยองค์ความรู้เดิมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนา โดยมีการประยุกต์ใช้วิทยาการสมัยใหม่ด้วยความเหมาะสม มีองค์กรชุมชนเป็นหน่วยของการจัดการศึกษา โดยสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาของคนในชุมชนร่วมกัน

การจัดการศึกษาในลักษณะ “เครือข่ายการเรียนรู้” นี้เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางแก้ไข ทดลองปฏิบัติและสรุปบทเรียนร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวเมื่อนำมาใช้ในชีวิตจริงของคนในชุมชน จะช่วยให้คนเหล่านี้เรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างรวดเร็ว เพราะเป็นการเรียนรู้จากปัญหาจริงและจะช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ให้สูงขึ้นได้ในระดับพัฒนาการของชุมชนปัจจุบัน การจัดการศึกษาในแนวทางเครือข่ายการเรียนรู้ ในความหมายที่เป็นเครือข่ายทางสังคมจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกว่าความหมายทางเทคโนโลยี

4.4 ประชาคม

“ประชาคม” เป็นคำที่วงการนักพัฒนาเริ่มพูดถึงกันมานานนับตั้งแต่เริ่มระยะของแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ทั้งนี้มีใช้ว่าประชาคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคม แต่ประชาคมได้รับความสนใจมากขึ้นเนื่องจากสังคมได้เริ่มตระหนักถึงคุณค่าของประชาคมที่มีต่อการสร้างสรรค์พัฒนาบ้านเมืองค้ำหาก กรมการพัฒนาชุมชน โดยกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ได้จัดให้มีการเสวนาในหัวข้อ “อะไรนะ..ประชาคม” เพื่อเป็นปฐมฤกษ์แห่งการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร สิ่งทีพูดคุยกันได้ออกให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงความหมายของประชาคม องค์ประกอบที่

ทำให้สมาชิกของประชาคมเกาะเกี่ยวผูกพันซึ่งกันและกัน และในที่สุดได้จุดประกายแนวความคิดที่จะส่งเสริมการเกิดและสานต่อการค้าขายของประชาคมภายใต้บทบาทหน้าที่ที่กรมการพัฒนาชุมชนมีอยู่ กรมการพัฒนาชุมชนเห็นว่า สาระของการเสวนาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภูมิปัญญาของนักพัฒนาทุกระดับ จึงอนุญาตให้ผู้ประสานงานการเสวนาสรุปเผยแพร่เป็นอาหารสมองแก่บุคลากรของกรมการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ขอให้เข้าใจตรงกันว่า ข้อความในบทความนี้เป็นความคิดเห็นของผู้ร่วมเสวนา ไม่ใช่การสั่งการหรือแนวทางที่กรมฯกำหนดแต่ประการใด

ประชาคมคืออะไร

- ประชาคมไม่ใช่องค์กรหรือกลุ่ม
- ประชาคมเป็นปรากฏการณ์ที่คนมาพบปะกัน ไม่จำกัดขอบเขตของพื้นที่ว่าจะต้องเป็นคนในตำบลนี้เท่านั้น ตำบลอื่นไม่เกี่ยว ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นระดับอำเภอ ตำบล หรือ จังหวัด ไม่มีการจำแนกชนชั้น ในประชาคมไม่มีคนรวยไม่มีคนจน แต่ในประชาคม คนที่มาพบปะกันต่างมีความรู้สึกและความเชื่อเหมือนกันว่า ตนมีสิทธิที่ร่วมในปรากฏการณ์ดังกล่าว และเคารพในสิทธิของคนอื่นที่จะเข้าร่วมพบปะกันเช่นกัน การมาพบปะพูดคุยกันอาจทำให้เกิดมีกิจกรรมร่วมกัน โดยที่ประเด็นในการพูดคุยและทำกิจกรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว

การเกิดปรากฏการณ์ประชาคมคนหลาย ๆ คนมีจุดมุ่งหมายบางอย่างหรือมีอะไรบางอย่างร่วมกัน อาจเป็นความทุกข์ร่วมกันความสุขร่วมกัน และมีความรู้สึกร่วมกันว่าถึงเวลาที่ต้องรวมตัวกัน ถ้าไม่รวมกันทำอะไรบางอย่างเสียที แต่ละคนก็จะอยู่ไม่ได้ ถ้าผมนึกกำลังกันจะทำให้สถานการณ์บางอย่างหรือเรื่องบางเรื่องดีขึ้น หรือต้องการผมนึกกำลังกันเพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นมาทำให้เดือดร้อน หรืออาจถึงขั้นต้องการรวมกันเพื่อเป็นกำลังควบคุมกลุ่มคนกลุ่มอื่น ประชาคมดำรงอยู่ได้ยาวนาน ถ้าสมาชิกประชาคมรู้สึกว่าการรวมกันก่อให้เกิดผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน และสมาชิกแต่ละคนก็ได้รับประโยชน์บางอย่างจากการอยู่ร่วมกับประชาคม อาจไม่ใช่อยู่ในรูปของข้าวของเงินทอง

สิ่งที่ตามมาจากการเกิดประชาคม

ปรากฏการณ์ประชาคมทำให้เกิดพลังที่เข้มแข็งที่จะปกป้องสมาชิกของประชาคม หรือเรียกร้องป้องกันผลประโยชน์ให้กับสมาชิก หากพลังที่เกิดขึ้นเป็นพลังสร้างสรรค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและติดตามสนับสนุนกิจการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางที่คนในท้องถิ่นต้องการ ปรากฏการณ์ประชาคมก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรทางการที่มีอยู่ โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่น เช่น อบต.

การเกิดประชาคมส่งผลให้เกิดผู้นำตามธรรมชาติขึ้นในกลุ่มของสมาชิก ซึ่งอาจมีได้หลายคนตามสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้นำเหล่านี้จะเกิดขึ้นมาจากการพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วม

กันของสมาชิก และจะเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้ประชาคมมีความเข้มแข็งยั่งยืนและสร้างสรรค์ต่อไป

นักพัฒนาทำให้เกิดประชาคมได้ใหม่ ทำอย่างไร

นักพัฒนาสามารถทำให้เกิดประชาคมได้ แต่ไม่ใช่โดยการจัดตั้งหรือแต่งตั้ง นักพัฒนาสามารถทำให้เกิดประชาคมได้ โดยการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ เพื่อสิ่งที่ดีขึ้น หรืออาศัยโดยผ่านกระบวนการสื่อสารในชุมชนในการทำงานของพัฒนากรเพื่อกระตุ้นให้เกิดปรากฏการณ์ประชาคมได้กล่าวไว้แล้วว่าจะต้องอาศัยสถานการณ์ของชุมชนที่เหมาะสมให้เป็นประโยชน์ เช่น ช่วงที่ประชาชนมีความรู้สึกทุกข์ร้อนในบางเรื่องเหมือน ๆ กัน เสมือนเป็นการใส่สารเร่งให้เกิดประชาคม

การกระตุ้นสามารถกระทำโดยผ่านระบบการติดต่อสื่อสารในชุมชน กล่าวคือ การส่งข้อมูลข่าวสารที่ต้องการถ่ายทอดไปยังประชาชนในชุมชน เช่น ภาวะวิกฤติของชุมชนที่จะต้องเร่งแก้ไขเป็นต้น ต้องส่งผ่านบุคคลสำคัญที่เป็นช่องทางในการสื่อสารตามธรรมชาติของชุมชนนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ผู้ใหญ่บ้านก็ได้ ดังนั้น นักพัฒนาต้องทำการประเมินสถานการณ์ของชุมชนอยู่ตลอดเวลา เพื่อหาจังหวะที่เหมาะสมในการกระตุ้นให้เกิดประชาคม

นักพัฒนาอาจแสดงบทบาทเป็นผู้จัดแจงประสานงานให้มีเวทีประชาคมเพื่อให้คนได้มีโอกาสพบปะกัน และเมื่อคนมาพบปะกัน นักพัฒนาอาจแสดงบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้การพูดคุยกันของประชาคมเป็นไปโดยราบรื่น บังเกิดผลในทางที่สร้างสรรค์ โดยใช้เทคนิค A-I-C เครื่องมือและวิธีการดำเนินการในเวทีประชาคม

บทบาทของกรมพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมประชาคม

แท้จริงแล้วหลักการพัฒนาชุมชน ก็คือ หลักการสร้างประชาคม ผู้ที่เป็นผู้ลงมือปฏิบัติแท้จริงในการสร้างประชาคม คือ พัฒนากร และเป็นที่เชื่อมั่นว่า พัฒนากรสามารถทำได้ ซึ่งบางคนก็ได้ทำแล้ว และยังคงกำลังทำอยู่ แต่บางคนก็รู้สึกไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองว่าจะทำได้หรือไม่หากมีการสั่งการให้พัฒนากรทำงานเกี่ยวกับประชาคม อาจทำให้เกิดความหนักใจว่า”มีงานใหม่มาอีกแล้ว”การกระตุ้นให้เกิดปรากฏการณ์ประชาคม การจัดเวทีประชาคม ถือได้ว่าสามารถทำให้เป็น”สินค้า” เค้นอีกชิ้นหนึ่งของกรมการพัฒนาชุมชน หากเรามีเทคนิคการจัดประชุมที่ดี การประสานงาน การบริหารการประชุมที่ดี และการจัดแจงให้คนสามารถมีส่วนร่วมในการประชุมได้อย่างกว้างขวาง และได้ผลการประชุมเป็นที่พอใจของผู้ร่วมประชุมได้ แนวโน้มของการกำหนดวิธีการทำงานของพัฒนากรในอนาคต ที่จะให้ทำงานเป็นทีมไม่เป็นอุปสรรคต่อแนวคิดที่จะให้พัฒนากรเป็นผู้ส่งเสริมการเกิดประชาคมในพื้นที่ เนื่องจากไม่ได้มีข้อห้ามใด ๆ เกี่ยวกับการทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ แม้ว่าทำงานเป็นทีมงานระดับอำเภอ แต่พื้นที่ปฏิบัติงานก็ยังคงเป็นตำบลหมู่บ้าน

นอกจากนี้ สถานการณ์ปัจจุบันเอื้ออำนวยให้กรมการพัฒนาชุมชนรุกเข้าไปทำงานนี้ได้ง่ายขึ้น ด้วยรัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐบาล กระแสของสังคม ต่างต้องการให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองและการพัฒนาประเทศในทุกรูปแบบ ซึ่งการส่งเสริมประชาคมก็เป็นแนวทางที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากว่าเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง โดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้หลัก 5 ร่วม (ร่วมอยู่ ร่วมกิน ร่วมศึกษา ร่วมคิดหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมทำงานในหมู่บ้าน) เพราะยุคสมัยเปลี่ยนไป อีกทั้งชุมชนและสถานการณ์แต่ละแห่งก็มีความหลากหลาย หลัก 5 ร่วมอาจใช้ไม่ได้ในบางสถานการณ์ แต่ต้องสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติเป็นนักพัฒนาที่ทันสมัย คือ มีการนำเครื่องมือเข้ามาช่วยในการทำงานมากขึ้น เครื่องมือดังกล่าวไม่ใช่เครื่องคอมพิวเตอร์ ยานพาหนะ หรืออุปกรณ์สำนักงาน แต่เครื่องมือในที่นี้ หมายถึง เครื่องมือของสมอง ได้แก่ เครื่องมือที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เครื่องมือในการระดมความคิดและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เครื่องมือช่วยในการตัดสินใจโดยกระบวนการกลุ่ม ฯลฯ ต้องพัฒนาผู้ที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมประชาคมหรือจัดเวทีประชาคมมีคุณสมบัติดังนี้ คือ มีความน่าศรัทธา รู้ถึงจิตวิญญาณของชุมชน รู้เกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของประชาคม สามารถวิเคราะห์เหตุ-ผลของปรากฏการณ์ทางสังคม มีความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคมวิทยา มีความสามารถในการประเมินและคาดคะเนสถานการณ์ได้อย่างเป็นระบบและเที่ยงตรง รักที่จะสร้างความสัมพันธ์คลุกคลีกับประชาชนในชุมชน

ปัญหาอุปสรรคในการทำงานส่งเสริมประชาคม

ความจำเป็นต้องยึดเย็บคกิจกรรม โครงการที่ประชาชนไม่ต้องการ ให้ดำเนินการในชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของหน่วยงาน ทำให้ไม่สามารถสร้างประชาคมให้เกิดขึ้นจากพื้นฐานของการมีปัญหาาร่วมกันหรือผูกพันเป็นพวกเดียวกัน จังหวัดไม่สามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานของอำเภอได้เท่าที่ควร คนสั่งการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือการทำงานของหน่วยปฏิบัติได้ เนื่องจากไม่ทราบว่าจะช่วยเหลือสนับสนุนอย่างไร ผู้ปฏิบัติไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเอง และผู้บริหารก็ยังไม่แน่ใจว่าผู้ปฏิบัติจะมีศักยภาพเพียงพอ ไม่แน่ใจในความเป็นไปได้ที่พัฒนาการจะสามารถกระตุ้นให้เกิดหรือจัดเวทีประชาคม และไม่แน่ใจว่าการทำงานลักษณะดังกล่าวจะได้รับการยอมรับจากภาคีการพัฒนาและประชาชน

ข้อเสนอ

ควรมีการพิสูจน์เชิงวิชาการให้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าพัฒนากรสามารถทำการส่งเสริมประชาคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคของพัฒนากรในการกระตุ้นให้เกิด/การจัดเวทีประชาคม เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขป้องกันขจัดอุปสรรคให้หมดไป ควรหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของพัฒนากร และจัดทำเครื่องมือช่วยในการทำงานส่งเสริมประชาคมให้กับพัฒนากร ควรทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับให้ตรงกัน ว่าการส่งเสริมประชาคมต้องไม่เป็นไปในรูปแบบทางการ ต้องไม่ยึดติดกับแบบแผนทางราชการจนเกินไป โดยเฉพาะหน่วยงานรับผิดชอบใน ส่วนกลาง ต้องเข้าใจในความหมายและธรรมชาติของประชาคมอย่างแท้จริง เพื่อให้การสนับสนุนหน่วยปฏิบัติให้สามารถกระตุ้นให้เกิดประชาคมหรือจัดเวทีประชาคม ได้อย่างถูกต้องตามที่ควรจะเป็น

แนวทางการสนับสนุนพัฒนากรเพื่อส่งเสริมประชาคม

สนับสนุนให้พัฒนากรมีความรู้ความเข้าใจถึงความหมาย ธรรมชาติ องค์ประกอบ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดและดำรงอยู่ของประชาคม ให้ถ่องแท้ ให้ความรู้และสนับสนุนเครื่องมือวิเคราะห์เชิงระบบแก่พัฒนากร เพื่อให้พัฒนากรใช้ประโยชน์ระหว่างการจัดเวทีประชาคม ในการกระตุ้นผู้ร่วมเวทีอภิปรายแสดงความคิดเห็น ช่วยรวบรวมความคิดที่หลากหลายของสมาชิกให้ได้ข้อสรุปอย่างเป็นระบบ และทำให้เวทีฯเป็นการประชุมที่มีชีวิตชีวาและบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดนโยบายสั่งการควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เปิดกว้างให้สามารถตัดสินใจดำเนินการตามสถานการณ์ของชุมชน เนื่องจากการส่งเสริมประชาคมต้องกระทำในช่วงจังหวะที่เหมาะสม ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีจังหวะเหมาะสมไม่เท่ากัน นอกจากนี้ต้องเป็นการสั่งการที่เกิดจากความเข้าใจถึงความหมายและองค์ประกอบของประชาคมอย่างแท้จริง

สนับสนุนวิชาการ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและเทคนิคการสื่อสารให้กับพัฒนากร เพื่อช่วยให้พัฒนากรสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน ได้อย่างถูกต้องว่าจะส่งเสริมประชาคมของชุมชนนั้น ๆ เมื่อไร จะอาศัยสถานการณ์ใดเป็นสื่อ และจะใช้ช่องทางใดเป็นช่องทางสื่อสารเพื่อให้การส่งเสริมประชาคมประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปความคิดเห็นต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศโดย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้นำเสนอการประมวลผลจากการประชุมระดมความคิดเห็น ทั้ง 5 ครั้ง ในช่วงเดือนสิงหาคม-เดือนกันยายน 2544 ซึ่งมีผู้แทนและผู้สนใจจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วม โดยยึดแนวทางการประเมินของคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (UN CSD) สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม

ทบทวนการพัฒนาที่ผ่านมา

ก. ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนของชาติ

- รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็ถือเป็นกรอบนโยบายแห่งรัฐที่สำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญ มีผลทำให้ในการปฏิรูปโครงสร้างการเมืองการปกครองหลายประการ อาทิ การประกาศใช้ พ.ร.บ. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวมถึงการจัดตั้งองค์กรอิสระและองค์กรต่างๆ ขึ้น เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ
- ประเทศไทยมี 2 หน่วยงานหลัก ทำหน้าที่รับผิดชอบการกำหนดคนนโยบายและแผนหลักของประเทศ ซึ่งมีผลนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) รับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะ 5 ปี และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดย สผ. ยังทำหน้าที่เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ "คณะอนุกรรมการกำกับการอนุรักษ์และปฏิบัติ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน" ที่ต้องจัดทำรายงานแห่งชาติทบทวนผลการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- นโยบายและแผนหลักของประเทศยังขาดวิสัยทัศน์ในระยะยาว และยังไม่มีการบูรณาการประเด็นด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่ดีพอ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหลักอีกประการคือการนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติ และมีข้อจำกัดอื่นๆ คือ ระบบฐานข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพ ขาดตัวชี้วัดการพัฒนา มีข้อจำกัดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและศักยภาพของประชาชน การประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 การไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเมือง และมีปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมาย

ข. การบูรณาการและการมีส่วนร่วม

- การบูรณาการและการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมและคณะทำงานต่างๆ ดังเช่น คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ NCS-D-Thailand ซึ่งได้มีการปรับปรุงโครงสร้าง เพื่อให้มีส่วนร่วมของพหุภาคีมากขึ้น สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ถูกแต่งตั้งขึ้นจากผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการเสนอชื่อจากสาขาต่างๆ ทั่วประเทศ แต่คณะกรรมการฯ ทั้งสองเพียงจะมีการปรับปรุงและจัดตั้งขึ้นมาใหม่ จึงยังไม่มียุทธศาสตร์มากนักในปัจจุบัน
- ทบทวนนโยบายและแผนของประเทศ
- ยังขาดประสิทธิภาพในแง่ของการบูรณาการประเด็นต่างๆ เข้าอย่างเป็นองค์รวม
- ไม่สามารถให้เกิดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนทุกๆ กลุ่มในสังคม
- ยังมีช่องว่างระหว่างนโยบายของประเทศและการปฏิบัติในระดับท้องถิ่น
- ต้องอาศัยการปรับปรุงกลไกในการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งการประสานระหว่างภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และประชาชน
- การพัฒนากลไกในการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่าง สผ. กับ สศช. นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบูรณาการระดับนโยบายและแผนงาน รวมทั้งการตัดสินใจ เนื่องจาก สผ. รับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และ สศช. ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลงานด้านเศรษฐกิจแม้ว่าจะผนวกด้านสังคมเข้าไปภายหลัง
- การมีส่วนร่วมของประชาชน มีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่มีอย่างต่อเนื่องและขาดกลไกที่เอื้อกับประชาชนในท้องถิ่นห่างไกลและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ปรากฏในกระบวนการประชาพิจารณ์ในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ ยังขาดความชัดเจนและยังมีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม นำไปสู่ความขัดแย้งและการเผชิญหน้าในสังคมที่มีการรับรู้และมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- การพัฒนาของประเทศยังต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาสังคม และกลุ่มหลักต่างๆ ให้มากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมจะต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับการตัดสินใจ
- การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่แท้จริง จะเอื้อต่อการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นได้กว้างขวางมากขึ้น แต่การดำเนินงานตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้ดำเนินการล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนดไว้

ค. ประเด็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของประเทศ

- รายงานแห่งชาติของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 ได้ระบุประเด็นปัญหาของประเทศไทยที่มีความสำคัญสูงมากในลำดับต้น คือ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อกระตุ้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและ

นโยบายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง (โดยเน้นทางด้านการค้า) และบูรณาการเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาในระดับการตัดสินใจ

- จากความคิดเห็นที่ผ่านมา ที่ประชุมได้มีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อหลักจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้ระบุประเด็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของประเทศ คือ
- ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อกระตุ้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและนโยบายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง (โดยเน้นด้านการค้า)
- การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค การส่งเสริมการศึกษา การฝึกอบรม และการสร้างสำนักสาธารณะ
- กลไกของประเทศในการเพิ่มศักยภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ง. ประเด็นสำคัญของโลก: การศึกษา การฝึกอบรมและการสร้างสำนักสาธารณะ

- แม้ว่า รัฐบาลได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับมาโดยตลอด แต่ไม่สามารถทำให้คนไทยสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของตนเองและของประเทศได้
  - การศึกษาในระบบเดิมมักเป็นการสร้างการรับรู้ มากกว่าการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
  - ปัจจุบัน รัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นผลให้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และได้ริเริ่มโครงการรุ่งอรุณขึ้น ในปี พ.ศ. 2541 เพื่อเป็นรูปแบบการศึกษาเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนทั่วประเทศควบคู่กันไป
  - เกิดรูปแบบการศึกษาทางเลือกทั้งในและนอกเหนือจากการดูแลของรัฐ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับบางกลุ่ม ปรับปรุงการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับสภาพแวดล้อม
- หนทางข้างหน้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จ. ความท้าทายที่สำคัญและหนทางข้างหน้า

- จำเป็นต้องอาศัยวิสัยทัศน์เชิงยุทธระยะยาวที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ตามแนวทางหลักของความพอเพียง เป็นพื้นฐาน และด้วยคุณค่าทางจริยธรรม และ ต้องดำเนินการไปด้วยความเคารพ ทั้งเคารพต่อสิทธิมนุษยชน สิทธิแห่งรัฐ และเคารพธรรมชาติ
- ก้าวสู่วิถีการพัฒนาที่ยั่งยืน ในลักษณะเชิงรุกและเป็นประโยชน์ได้มากขึ้น ด้วยยุทธศาสตร์

4.6 ชุมกิจชุมชน

ชุมกิจชุมชน:แนวทางการพัฒนาชนบท

การแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร หรือชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทด้วยการสนับสนุนชุมกิจชุมชนเป็นแนวทางที่ดำเนินมาถูกต้องและเหมาะสม แต่การสนับสนุนชุมกิจชุมชนต้องมีการวางแผนและตั้งเป้าหมายในระยะยาว วางแผนโดยอาศัยความรู้ ความคิด และภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้คิดด้วยตนเอง เริ่มต้นด้วยตนเอง การที่นำโครงการเข้าไปในชุมชนต่าง ๆ และคิด วางแผนให้ทั้งหมด เป็นการทำลายชุมชนชนบท ทำลายวิถีการดำรงชีวิตของชาวชนบทที่มีความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแต่ละชุมชนมีวัตถุประสงค์และทรัพยากรในการประกอบธุรกิจ หรือสร้างงานสร้างอาชีพได้มากมาย ประกอบกับการที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษในการดำรงชีวิต การกินอยู่ เช่น ยาสมุนไพร การทอผ้ามัดหมี่ การย้อมผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา การจักสาน เป็นต้น การประกอบชุมกิจชุมชนควรใช้สิ่งเหล่านี้เป็นจุดแข็งในการสร้างศักยภาพของชุมชน สร้างให้เกิดชุมชนพึ่งตนเองที่เข้มแข็งอย่างถาวร โดยที่มีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนทางด้านความรู้ ข้อมูล และทักษะเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การประกอบชุมกิจชุมชนควรมีแนวทางหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. การประกอบชุมกิจชุมชนโดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน หมายความว่า ชุมกิจชุมชนควรที่จะมีริเริ่มและการดำเนินงานโดยชาวบ้านหรือเกษตรกรในชุมชน มุ่งเน้นในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชนบท มากกว่าการเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ของกลุ่มนายทุน หรือนักการเมือง

การตั้งกลุ่มควรมีการมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนเดียวกัน ทั้งด้านแนวคิด ข้อเสนอแนะ หรือแม้กระทั่งเงินทุนสำหรับผู้ที่ขาดแคลนจริง ๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปการกู้ยืมภายในชุมชน ไม่ต้องมีการระดมทุนจากภายนอก โดยมีการระดมเงินทุนในรูปแบบเงินกองกลางของชุมชน เช่น เมื่อขายสินค้าได้จะมีการหักเงินจากยอดขายประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ เข้ากองกลาง เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ดร. ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542:125) เกี่ยวกับการประกอบชุมกิจชุมชนด้วยเงินลงทุนที่ระดมทุนภายในชุมชน ไม่ต้องกู้ยืมและเสียดอกเบี้ยให้กับภายนอกชุมชน จึงเป็นการก่อให้เกิดชุมชนพึ่งตนเองที่เข้มแข็งอย่างแท้จริง และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูง

2. ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการดำเนินชุมกิจชุมชน การประกอบชุมกิจชุมชนควรให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางทางความคิดในการจัดตั้ง มีการให้ชาวบ้านริเริ่ม และคิดที่จะประกอบชุมกิจชุมชนด้วยตนเอง หน่วยงานภายนอกเพียงแต่ชี้แนะ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทาง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการประกอบชุมกิจชุมชน ถ้ามีการเริ่มต้นคิดด้วยตนเองเกษตรกรหรือชาวบ้านจะมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะประกอบชุมกิจเพื่อยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ตั้ง

ใจพัฒนาและรักษาธุรกิจนั้น มุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งจะลดโอกาสที่โครงการหรือธุรกิจชุมชนจะล้มเหลวได้

3. ใช้จุดแข็งของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสำคัญในการประกอบธุรกิจชุมชนคือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกษตรกรหรือชาวบ้านมีทักษะ ความรู้ ความชำนาญ โดยอาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่นมาทำการผลิต ซึ่งจะส่งผลถึงต้นทุนการผลิตที่ไม่สูงนัก เนื่องจากวัตถุดิบสามารถหาได้ในชุมชนหรือในท้องถิ่น และเกษตรกรหรือชาวบ้านสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทดแทนเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงได้ ดังนั้น ก่อนที่จะทำการผลิตหรือประกอบการธุรกิจชุมชน เกษตรกรหรือชาวบ้านต้องมีการศึกษาถึงวัตถุดิบและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นว่ามีสิ่งใดที่จะสามารถนำมาพัฒนาแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ของสินค้าหรือวัตถุดิบนั้น

4. ขายสินค้าให้ได้ก่อนที่จะทำการผลิต หมายความว่า เกษตรกรหรือชาวบ้านต้องมีการศึกษาตลาดก่อน โดยตลาดในที่นี้หมายถึง ลูกค้าที่มีศักยภาพ มีอำนาจในการซื้อสินค้าของธุรกิจชุมชนได้ เป็นการศึกษาว่าลูกค้ากลุ่มเป้าหมายคือใคร อยู่ที่ไหน มีความต้องการสินค้าอย่างไร และสามารถซื้อสินค้าได้ในราคาเท่าใด นั่นคือ การวางเป้าหมายของสินค้าที่จะขายให้มีความชัดเจนในด้านลูกค้า และมุ่งขายสินค้าที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด โดยที่ธุรกิจชุมชนได้รับกำไร ในราคาที่ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายสามารถซื้อได้ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญก่อนที่จะดำเนินการผลิต และการตลาด

5. ดำเนินการในรูปแบบของธุรกิจที่มุ่งหวังกำไร การประกอบธุรกิจชุมชนของเกษตรกรหรือชาวบ้านต้องมีการดำเนินการที่มุ่งหวังกำไรเป็นสำคัญมากกว่าการที่ขายสินค้าโดยอาศัยความเป็นธุรกิจชุมชน หรือเป็นสินค้าของชาวบ้านที่ยากจนให้ผู้ซื้อเกิดความสงสาร เพราะจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพของสินค้า ในการดำเนินการโดยมุ่งหวังกำไร เกษตรกรหรือชาวบ้านที่เป็นเจ้าของธุรกิจจะมีการพัฒนา รักษาคุณภาพของสินค้าให้มีคุณภาพคืออยู่เสมอ เพื่อการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น มุ่งเน้นขายสินค้าที่มีคุณภาพดี และมีประโยชน์ต่อลูกค้า ธุรกิจชุมชนที่มีการดำเนินการโดยมุ่งหวังกำไรเป็นสำคัญจะมีความก้าวหน้า มั่นคง และ เป็นที่ต้องการของ ลูกค้า ซึ่งส่งผลดีต่อการดำเนินการของธุรกิจชุมชนในระยะยาว

บทสรุป

ธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านหรือเกษตรกรในชนบทที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่เป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดของประเทศ หากกลุ่มชาวบ้านหรือเกษตรกรเหล่านี้มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อบวกต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยในการประกอบธุรกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ วัตถุประสงค์ในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน ให้ชาวบ้านในชุมชนได้คิดเอง วางแผน และ ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาปากท้องของคนส่วนใหญ่ในประเทศ และสามารถ ลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำ อีกทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของภาคชนบท ภูมิ ปัญญาและทรัพยากรภายในประเทศไทยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมายหากมีการ สนับสนุนอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นยกระดับรายได้ และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบทบนพื้น ฐานของความเป็นไทย ด้วยภูมิปัญญาไทยที่ชาติอื่นหรือชาติตะวันตกไม่มี พัฒนาเป็นจุดเด่นใน การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยการเริ่ม ต้นที่การสร้างฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง มุ่งพัฒนาชุมชนชนบทให้สามารถพึ่งพา ตนเอง มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็งบนพื้นฐานความเป็นไทย และความยั่งยืน ทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นก้าวเดินก้าวใหม่ของสังคมไทยที่จะเริ่มต้นเดินอีกครั้งด้วยความเข้ม แข็ง และมั่นคง เพื่อความอยู่ดีกินดีของคนไทยทุกคน

บทที่ 3

วิธีการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยและประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกรณีศึกษาหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไผ่น้ำ เป็นการประเมินเชิงระบบซึ่งตรงกับซีพีพีโมเดล (CIPP Model) กระทรวงศึกษาธิการ . สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (2545) ชุติวิสาสาร-นิพนธ์ . ชุติการเรียนการรู้ด้วยตัวเอง . กรุงเทพฯ ฯ : ระบุว่าประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่นซึ่งอยู่รอบๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณี โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาชาวบ้าน โครงการพัฒนาที่ผ่านมาความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีการประเมินสถานะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

1. Contingency Mode
2. Congruence Mode

Contingency Mode เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอก เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนาโดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้างๆ เช่น การประเมินค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่างๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจของ ชุมชน ฯลฯ การสำรวจปัญหาเหล่านี้ ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป คำถามที่ใช้ในการประเมินสถานะแวดล้อมแบบ Contingency Mode คือ คำถามประเภท “ถ้า...แล้ว”

Congruence Mode เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้

- 1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของหน่วยระบบการบริหารจัดการและหน่วยระบบกิจการของผู้ขอู้ เช่น นโยบายรัฐบาล ระเบียบแนวทางปฏิบัติ การประชาสัมพันธ์ คณะอนุกรรมการ ระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการกองทุน การเตรียมความพร้อม การสร้างความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการ เงินกองทุน 1 ล้านบาท บัณฑิตกองทุน
- 1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ คือ หน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้ขอู้ เช่น การจัดทำระเบียบกองทุน การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน ระบบบัญชีกองทุน กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุน ได้แก่ การรับสมัครสมาชิก การหมดหรือพ้นสภาพการเป็นสมาชิก เป็นต้น กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ขั้นตอนการขอู้ การคัดเลือกผู้ขอู้ การโอนให้เงินผู้ขอู้ การชำระหนี้ เป็นต้น การตรวจสอบการใช้เงินกู้ การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การจัดสรร ผลประโยชน์ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน
- 1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ขอู้ และหน่วยระบบของการดำเนินกิจการของผู้ขอู้แต่ละราย เช่น จำนวนสมาชิกกองทุน จำนวนผู้ได้เงินกู้ ยอดเงินให้กู้ จำนวนผู้ชำระคืนเงินผู้ตามกำหนดกองทุนสะสม การใช้เงินตาม วัตถุประสงค์ ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเองความเข้มแข็งชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กระทรวงศึกษาธิการ . สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (2545) ชุควิชาการวิจัยชุมชน . ชุคการเรียนรู้ด้วยตนเอง . กรุงเทพฯ : กล่าวว่ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยมีหลายลักษณะเพื่อความสะดวกจึงจัดแบ่งประชากรของการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 2.1 ประชากรแบบจำกัด (Finite Population) คือประชากรที่ผู้วิจัยสามารถเจงนับจำนวนประชากรได้ทั้งหมดว่ามีจำนวนที่แน่นอนเป็นเท่าใด เช่น จำนวนประชากรในหมู่บ้าน บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 จำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 จำนวนผู้ขอู้เงินกองทุนหมู่บ้าน บ้านกระโดน หมู่ที่ 8
- 2.2 ประชากรแบบไม่จำกัด (Infinite Population) คือประชากรที่ผู้วิจัยไม่สามารถเจงนับจำนวนประชากรออกมาได้ทั้งหมดว่ามีอยู่เป็นจำนวนที่แท้จริงเป็นเท่าใด เช่น ประชากรที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ . สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (2545) ชุดวิชาการวิจัยชุมชน . ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง . กรุงเทพฯ : กล่าวว่ากลุ่มตัวอย่าง (Simple or Sampling Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างคือ ตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ผลผลิตการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างต้องมี องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. วิธีสุ่มตัวอย่างจากประชากร ผู้วิจัยจะทำการวิจัยโดยสุ่มจำนวนประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ เช่น แยกตามคุ้ม อาชีพ อายุ เพศ ศาสนาและการศึกษา ฯลฯ
2. ขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยเลือกสุ่มตัวอย่างจากประชากรในหมู่บ้าน 30% ของประชากรทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้าน ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุน ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบในการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ขอกู้
2. หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้ขอกู้แต่ละราย

รายการตัวชี้วัด เพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ขอกู้ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) คำว่า บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

ก. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การทำมาหากินของประชากร

ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ความยากจนของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

3. ภาวะขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
5. ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน
6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นในชนบท
7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ข. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน การทำมาหากินของชาวบ้านในหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่นหรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบด้วย

ตัวแปรดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
  2. เศรษฐกิจและสังคมทั้งหมู่บ้าน
  3. วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน
  4. โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน
  5. ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
    - 2.1 นโยบายรัฐบาล ระเบียบ แนวทางปฏิบัติด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
    - 2.2 เงินกองทุน 1 ล้านบาท
    - 2.3 คณะกรรมการกองทุน
    - 2.4 การประชาสัมพันธ์
    - 2.5 บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน
    - 2.6 การเตรียมความพร้อม : สร้างความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการกองทุน
    - 2.7 คณะอนุกรรมการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง
  3. ตัวชี้วัดของกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
    - 3.1 การจัดทำระเบียบกองทุน
    - 3.2 การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน
    - 3.3 ระบบบัญชีกองทุน
    - 3.4 กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุน
      - 3.4.1 การรับสมัครสมาชิกกองทุน
      - 3.4.2 การหมคนหรือฟื้นฟูสภาพของสมาชิกกองทุน
      - 3.4.3 ประเภทของสมาชิกกองทุน

- 3.4.4 การทำทะเบียนสมาชิกกองทุน
- 3.5 กิจกรรมเกี่ยวกับการขอกู้เงินของกองทุนหมู่บ้าน
  - 3.5.1 ขั้นตอนการขอกู้
  - 3.5.2 การคัดเลือกผู้ขอกู้
  - 3.5.3 การโอนเงินผู้ขอกู้
  - 3.5.4 การรับชำระหนี้สิน
- 3.6 การส่งเสริมการใช้เงินกู้
  - 3.6.1 การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
  - 3.6.2 การช่วยเหลือตลาด
- 3.7 การตรวจสอบการใช้เงินกู้
- 3.8 การจัดทำรายการและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
- 3.9 การจัดสรรผลประโยชน์
- 3.10 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน
- 4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
  - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
    - 4.1.1 จำนวนผู้ขอกู้
    - 4.1.2 ยอดเงินให้กู้
    - 4.1.3 จำนวนสมาชิกกองทุน
    - 4.1.4 จำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้ตามกำหนด
    - 4.1.5 ยอดชำระที่มีการชำระคืน
  - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ได้แก่
    - 4.2.1 จำนวนผู้ที่ได้เงินกู้
    - 4.2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
    - 4.2.3 การขยายกิจการของผู้ขอกู้
    - 4.2.4 การเกิดกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นในท้องถิ่น
  - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่
    - 4.3.1 ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน
    - 4.3.2 เกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้
    - 4.3.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง
    - 4.3.4 ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ขอผู้แต่ละราย ประกอบไปด้วย

ตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ก. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพที่ดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การทำมาหากินของประชากร ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ความยากจนของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
3. สภาพการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
5. ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน
6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท
7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าต่างประเทศ

ข. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน การทำมาหากินของประชาชนในหมู่บ้าน ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
2. เศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน
3. วัฒนธรรมและประเพณี
4. โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรธรรมชาติ
5. ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ค. ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความสามารถของผู้ขอและผู้ครอบครัว
2. ทรัพย์สินของผู้ขอและผู้ครอบครัว
3. หนี้สินของครอบครัว
4. อาชีพหลักของผู้ขอ
5. รายได้ของครอบครัว

6. ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
  7. สมาชิกในครอบครัว
  8. สภาพการอยู่อาศัย
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
    1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ
    2. จำนวนลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
    3. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ
    4. สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ
    5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ
    6. จำนวนแรงงาน
  3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
    1. การดำเนินงานอย่างถูกวิธี
    2. การหาตลาดที่ดี
    3. การหาวัตถุดิบที่ดี
    4. การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน
    5. การใช้จ่ายเงินกู้
    6. การหาความรู้เพิ่มเติม
  4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้
    - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
      - 4.1.1 รายได้เป็นเงิน
      - 4.1.2 ผู้ขอู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
    - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ได้แก่
      - 4.2.1 ผู้ขอู้ได้ขยายกิจการ
      - 4.2.2 ผู้ขอู้ได้ดำเนินการด้วยเทคนิควิธีที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง
    - 4.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่
      - 4.3.1 ผู้ขอู้มีการพึ่งพาตนเอง
      - 4.3.2 ผู้ขอู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
      - 4.3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการโดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และ หน่วย

ระบบ B นั้น มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งพา ผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้ซื้อผู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น

เงินที่ผู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบ การดำเนินงานของผู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้ซื้อชำระคืนก็จะส่งไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้ แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้ กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบผลสำเร็จ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

1. เครื่องมือวัดแบบมาตรฐาน เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้เทคนิคและวิธีการสร้างอย่างเป็นระบบมีการนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์หาคุณภาพและประสิทธิภาพของ เครื่องมือนั้นก่อนนำไปใช้จริง
2. เครื่องมือวัดแบบเฉพาะกิจ เป็นเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเมื่อได้ผลการศึกษามาที่ต้องการแล้วก็จะไม่ถูกนำมาใช้อีก ผลที่ได้จากการวัดก็มีความเชื่อถือได้ระดับหนึ่ง และถ้ามีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้ว อาจได้เครื่องมือวัดที่เป็นมาตรฐานได้ เช่น บร.1 – บร.12

เครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่

1. การสังเกต (Observation)

การสังเกต หมายถึง การเฝ้าติดตามดูอย่างเอาใจใส่ ความเป็นไปและเปลี่ยนแปลง ของชุมชนที่ต้องการศึกษาค้นคว้าอย่างใกล้ชิดในระยะเวลาที่กำหนดไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต เพื่อใช้ในการวิจัยสังคมศาสตร์นั้น มุ่งที่จะได้ทราบความสัมพันธ์ของบุคคลใน สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การสังเกตอาจนำมาใช้ได้ทั้ง ก่อนการวิจัย ระหว่างทำการวิจัยและ ภายหลังการวิจัย

- การสังเกตก่อนทำการวิจัย จะช่วยให้ทราบถึงภูมิประเทศ หรือลักษณะทั่วๆ ไปของหมู่บ้านและชุมชน เป็นการช่วยให้ร่างสมมุติฐานได้รัดกุมยิ่งขึ้น
- การสังเกตระหว่างทำการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลกับวิธีอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น
- การสังเกตหลังการวิจัย เพื่อสอบถามหรือตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลที่เก็บโดยวิธีอื่น หรือทดสอบความแม่นยำของข้อมูล หรือข้อสรุปจากการ

ศึกษาว่าถูกต้องกับความเป็นจริงเพียงใด

รูปแบบของการสังเกตอาจแบ่งได้ 2 แบบ คือ

- ก. การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน โดยผู้วิจัยเอง เช่น การประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การรับชำระเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยของสมาชิก
- ข. การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการให้ผู้อื่นสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างแล้วมาเล่าให้ผู้วิจัยฟังในภายหลัง

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

เป็นการสัมภาษณ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนาแต่เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คำถามที่ผู้วิจัยใช้ในการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเป็นคำถามจาก
 บร.1 – บร.12

3. แบบสอบถาม (Questionnaire)

เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้มากที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามมีทั้งให้เขียนตอบ กรอกข้อความสั้นๆ หรือตอบยาวๆ รูปแบบของแบบสอบถามที่ผู้วิจัยทำการวิจัย คือ

- ก. แบบสอบถามแบบปลายปิด (Close From Questionnaire) จะมีข้อความคำถามและคำตอบให้เลือกตอบโดยมีตัวเลือกตอบ 2-3 ข้อ เช่น บร.2
- ข. แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened From Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ไม่มีการกำหนดคำตอบแต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ถามได้อย่างอิสระ เช่น บร.3

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์โดยใช้แบบ บร. คือ แบบรายงาน 1 – แบบรายงาน 12 การสัมภาษณ์โดยใช้แบบ บร. เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ง่าย เพราะผู้วิจัยสามารถถามคำถามจากแบบ บร. ได้เลย เช่น แบบ บร.1 สัมภาษณ์เรื่องของบริบทชุมชน ผู้วิจัยก็จะถามตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ใครเป็นผู้ก่อตั้ง อาชีพของประชากร แหล่งน้ำ ในหมู่บ้านมีเครื่องสาธารณสุขประเภทใด หรือเปล่า เป็นต้น

2. การจัดเวทีประชุมชาวบ้าน เป็นวิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ที่ลักษณะคล้ายคลึงกันหรือวัตถุประสงค์เดียวกัน มาร่วมแสดงความคิดเห็นหรือ แนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การประชุมเพื่อเลือกตั้งประธานกองทุนและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สังเกตอยู่ภายนอกและทำการบันทึกเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาสิ่งที่ภูมิใจ ปัจจัยที่ภูมิใจ ความฝัน ความต้องการในอนาคต (กระบวน (AIC หรือ FSC) สรุปศักยภาพ จุดเด่นจุดด้อยของชุมชน โดยใช้เวทีประชาชนเป็นสื่อกลางในการเก็บข้อมูลอีกทางหนึ่ง

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ ผู้สังเกตเข้าไปร่วมอยู่หรือกลุ่มบุคคลที่จะสังเกตเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น

- ผู้สังเกตต้องการสังเกตความสัมพันธ์ ก็อาจเข้าไปเป็นสมาชิกของ หมู่บ้านเพื่อสังเกตชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่ผู้วิจัยทำการวิจัยอยู่

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้วิจัยอยู่ห่างไกลกลุ่มผู้ถูกสังเกต กระทำตนเป็นบุคคลภายนอก โดยไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่ผู้วิจัยทำการสังเกตอยู่ เช่น การประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่ออนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก ผู้วิจัยจะให้กรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้สังเกตอย่างละเอียด แล้วทำการบันทึกไว้แล้วนำบันทึกในการประชุมมาให้ผู้วิจัย จากนั้นผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา และทำการบันทึกเก็บไว้เป็นหลักฐาน

การสังเกตทั้งสองประเภทนี้อาจทำได้ 2 กรณี คือ

ก. การสังเกตแบบไม่มีเค้าโครงกำหนดล่วงหน้า (Unstruted Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดเรื่องไว้เป็นการเฉพาะให้แน่นอนลงไปว่า จะสังเกตอะไรบ้าง แบบนี้เหมาะแก่การสำรวจสภาพทั่วไปในระยะแรกๆ ที่ ผู้วิจัยยังไม่มีภูมิหลังในเรื่องของหมู่บ้านและชุมชนนั้นมากพอที่จะกำหนดเรื่องเฉพาะได้ จึงต้องการสังเกตแบบไม่มีเค้าโครงแน่นอนไปสักระยะหนึ่ง เมื่อได้ข้อมูลต่างๆ ไปแล้ว จึงจำกัดขอบเขตของข้อมูลที่จะสังเกตโดยเค้าโครง แน่นอนต่อไป

ข. การสังเกตแบบมีเค้าโครงล่วงหน้า (Structured Observation) เป็นการสังเกตที่กำหนดเรื่องที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าและจะไม่สังเกตสิ่งอื่นใดที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่กำหนดไว้ การสังเกตประเภทนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อรู้ผลแน่นอนแล้วว่า พฤติกรรมที่ต้องการสังเกตจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ในระยะเวลาที่คาดหมายไว้ เช่น ความสัมพันธ์และความสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ผู้วิจัยอาจออกแบบรายการข้อความที่สรุปเป็นข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นหรืออาจใช้แบบ บร. ช่วยในการสังเกต จึงนับว่าเป็นวิธีที่สะดวกและแน่นอนขึ้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไผ่น้ำ ตั้งแต่ได้มีการจัดตั้งและการดำเนินการ กองทุนหมู่บ้านตามนโยบายรัฐบาลดังกล่าว เกิดคัดสรรหาคนดีคนที่น่าเชื่อถือได้ เกิดการรวมตัวกันเพื่อประชุมร่วมกันอย่างน้อย 3 ใน 4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน เพราะในหมู่บ้านไม่เคยมีคนมาประชุมมากขนาดนี้ เนื่องจากไม่เคยร่วมมือกัน ได้ภาพของคนในหมู่บ้านและชุมชนร่วมกัน โดยไม่แบ่งชนชั้น ผู้ประกอบการร่วมปรึกษาหารือกัน เสนอชื่อคนที่ตนเห็นว่าควรเป็นกรรมการบริหารกองทุน ส่วนใหญ่คนที่ถูกเสนอชื่อจะภูมิใจที่ได้รับเกียรติ ได้รับความไว้วางใจ ในจำนวนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกระโดนส่วนใหญ่ จะจบ ป.4 แต่ทุกคนก็มีความสามารถในการจัดการบริหารกองทุน มีการจัดการเกี่ยวกับการพิจารณาการจัดทำโครงการและปล่อยเงินกู้ของสมาชิกไปแล้วทั้งหมด 1 ล้านบาท ได้อย่าง ลงตัวและไม่มีปัญหา

จากที่จำแนกกิจกรรมหรือโครงการของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบ้านกระโดน จะเห็นได้ว่าผู้ไปดำเนินงานด้านการเลี้ยงสัตว์กันเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาจะเป็นอาชีพค้าขายและอาชีพการทำนาหรือเกษตรจะน้อยที่สุด จำนวนเงินกู้ที่คณะกรรมการกองทุนพิจารณาให้แก่สมาชิกอยู่ในระหว่าง 10,000 ถึง 20,000 บาทต่อสมาชิกหนึ่งคน การที่คณะกรรมการพิจารณาเงินกู้ให้แก่สมาชิกแต่ละรายไม่เท่ากัน ก็ขึ้นอยู่กับโครงการที่สมาชิกบุคคลนั้นเสนอมาว่าควรจะใช้เงินประมาณเท่าไรในการดำเนินกิจการตามโครงการ และจะมีกำลังส่งคืนเงินที่กู้ไปหรือไม่เมื่อครบกำหนดส่งเงินคืน

สำหรับระยะเวลาชำระเงินกู้คืนกองทุน ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไผ่น้ำ มีกำหนดระยะเวลา 1 ปี หากครบกำหนดส่งคืนเงินกู้แล้วสมาชิกผู้ใดยังไม่ส่งเงินกู้คืนตามกำหนด ทางคณะกรรมการจะพิจารณาบทลงโทษกับสมาชิกผู้นั้นอีกทีหนึ่ง และจะมีการติดอกเบ็ชเป็นรายวัน วันละ 5 บาทต่อวัน จนกว่าจะส่งเงินกู้ครบตามกำหนดและจะถูกตัดสิทธิการยื่นขอกู้ครั้งต่อไปและอาจจะมีบทลงโทษทางสังคมอีกทางหนึ่ง

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินผลโครงการ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

บริบทระดับประเทศ

1. ความยากจนของประเทศ

ระดับความยากจนของประเทศนับมีการลดระดับลงบ้างจากภาระที่ประชาชนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ ในหลายด้านแล้วแต่เป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

การส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เป็นเหมือนตัวชี้วัดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีการสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางด้านเงินทุน ทางด้านวิชาการ การบริหารจัดการ อื่นๆ

3. ภาวะขาดดุลการค้าของประเทศ

ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างมาก และยากที่จะแก้ไขได้โดยง่าย เหตุเพราะการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และยังคงต้องพึ่งพาเทคโนโลยี ความสามารถทางด้านวิชาการที่ทันสมัย จากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นสำคัญ และประเทศเหล่านี้ ยังเป็นตลาดการส่งออกที่สำคัญของประเทศอีกด้วย เป็นประเทศคู่ค้ากันที่ประเทศไทยจะต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบในด้านต่างๆ เช่น มาตรการการกีดกันทางการค้า การกำหนดมาตรฐานสินค้า สิ่งเหล่านี้เองเป็นเครื่องทางการค้าที่คอยผูกมัดระบบการค้าระหว่างประเทศ มิให้มีโอกาสในการแสดงศักยภาพที่แท้จริงออกมาได้อย่างเต็มที่

4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ในช่วงนี้นับว่าเป็นช่วงที่ สภาพแวดล้อมที่มีความสงบเรียบร้อยแม้จะมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง แต่ไม่ทำให้เกิดการบานปลาย และแนวโน้มของปัญหาจะมีทางแก้ไขให้สงบเรียบร้อยได้ไม่ยาก

5. ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ความเคียดแค้นของประชาชนยังเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขได้โดยง่าย แต่มีจุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาที่คือออกมาอย่างมากมาย

6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นในชนบท

ความอ่อนแอของท้องถิ่นที่ไม่ค่อยได้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจังและขาดความต่อเนื่อง ทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ ไม่สำเร็จลุกลงไปได้ ดังนั้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ท้องถิ่นจะต้องมีความจริงจัง ในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความสามารถในการพัฒนาตนเองให้กับท้องถิ่น สามารถพัฒนาตนเองได้ และก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ความนิยมในการแสต่างประเทศโดยเฉพาะกระแสค่านิยมตะวันตก ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย ต่างๆ เครื่องแต่งการ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ค่านิยมเหล่านี้ เป็นเสมือนการทำลายประเทศทางอ้อมด้วย

บริบทระดับท้องถิ่น

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ความเป็นมาของบ้านกระโดน จากการเล่าสืบต่อกันมาของ ผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน เล่าว่าแรกเริ่ม บริเวณนี้เป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีการครอบครองของใคร และประกอบกับความสมบูรณ์ของพื้นที่ในขณะนั้น มีความสมบูรณ์อยู่มาก จึงทำให้มีคนอพยพเข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำมาหากิน คนที่เข้ามาในช่วงแรกนั้นมาจาก หลายหมู่บ้าน ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน เช่น จากตำบลจอหอ ตำบลโคกสูง และอำเภอโนนไทย มารวมกัน จากนั้นได้มีการตั้งรากฐานที่นี่เป็นต้นมา

สำหรับชื่อ ของบ้านกระโดนนั้นเป็นการตั้งจากสภาพของพื้นที่ที่มีความสำคัญในอดีตที่ผ่านมา คือ แต่ก่อนนั้นภายในหมู่บ้านมีต้นกระโดนอยู่มาก จึงเป็นสาเหตุ ทำให้การเรียกชื่อของหมู่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันสภาพในหมู่บ้านมีการพัฒนาในหลายๆ ด้าน มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีการติดต่อสื่อสารง่าย โครงสร้างพื้นฐานสามารถรองรับความต้องการของประชาชนภายในหมู่บ้านได้ระดับหนึ่ง โดยรวมแล้ว สภาพปัจจุบันถือว่ามีความสมบูรณ์ในระดับปานกลาง

เศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม เศรษฐกิจและสังคมของบ้านกระโดน ถือได้ว่ามี การพัฒนาอย่างมาคนับแต่มีกองทุนเงินด้าเข้ามีช่วยเป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างงาน ทำให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มขึ้น สร้างความสามัคคีในชุมชน เกิดมีส่วนร่วมในการทำงานในชุมชน

4. วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน

วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านจะมีตามประเพณีตามศาสนาทั่วไป แต่จะมีนอกเหนือจากนั้นคือ งานประจำปีของวัดกระโดน ในช่วงต้น

5. โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน

ทรัพยากรของหมู่บ้านในปัจจุบันมีอยู่น้อยเพราะว่าพัฒนาของเมืองขยายมาสู่หมู่บ้านทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง

ลักษณะประชากร

หมู่บ้านกระโดน มีจำนวนประชากร 568 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน 294 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18-50 ปี

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	294	51.76
- หญิง	274	48.24
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	15	2.64
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	37	6.51
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	48	8.45
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	30	5.28
15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	31	5.46
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	314	55.28
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	52	9.15
60 ปี 1 วัน ขึ้นไป	41	7.22

1.2 แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

แหล่งน้ำในหมู่บ้านเป็นส่วนที่สำคัญของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ ไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน เพราะการใช้น้ำในหมู่บ้านมีระบบประปาหมู่บ้าน

ตารางที่ 2 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	4	/	
บ่อน้ำบาดาล			
สระน้ำ	2	/	
คลอง			
ห้วย			
หนอง			
บึง			
แม่น้ำ			
ฝายกั้นน้ำ			
เขื่อนกั้นน้ำ			
ทะเล			

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่า ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ว่าเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านให้มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

2) เงิน 1 ล้านบาท

เป็นที่ให้กับกองทุนหมู่บ้านเพื่อไว้สำหรับเป็นทุนในการให้สมาชิกกู้ยืมไปประกอบอาชีพ โดยคิดดอกเบี้ยต่ำ

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน

เป็นคนในหมู่บ้านที่ได้รับการเลือกเข้าไปทำงานกองทุนหมู่บ้าน และพิจารณาการให้กู้ยืมเงินและทำหน้าที่ในการบริหารจัดการติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกตรงตามวัตถุประสงค์ ที่ได้ยื่นไว้ในการขอกู้ยืมเงินหรือไม่

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า คณะกรรมการมีการพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของผู้กู้ ผู้ค้ำประกัน และไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามในการกู้ยืมเงินตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า การจัดทำบัญชีของกองทุนยังไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญที่ใดนัก เพราะว่าการขืมเงินกู้มีระยะเวลาในการส่งชำระคืนเป็นรายปี จึงไม่ได้มีการจัดทำบัญชีเป็นรายเดือน

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง พบว่า

จำนวนผู้ขอกู้

จำนวนผู้ขอกู้ได้รับการพิจารณาให้กู้ยืมเงินครบถ้วนและได้รับขอดเงิน

ผู้ตามที่ได้ขอกู้ทุกราย

ขอดเงินให้กู้

ขอดเงินกู้ของสมาชิกอยู่ระหว่าง 10,000 – 17,000 บาท โดยส่วนมาก

จะขอกู้ยืมเงิน ประมาณ 15,000 บาท

จำนวนสมาชิกกองทุน

จำนวนสมาชิกไม่มีการเพิ่มเติมจากจำนวนเดิม

จำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้ตามกำหนด

ยังไม่ครบกำหนดการส่งชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยคืน

ขอดชำระที่มีการชำระคืน

ยังไม่มี

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ได้แก่

จำนวนผู้ที่ได้เงินกู้

สมาชิกทุกคนที่ได้ยื่นคำขอกู้ได้รับการพิจารณาทุกคน

จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน

ไม่มีการเพิ่มของจำนวนเงินทุนสะสมของหมู่บ้าน

การขยายกิจการของผู้ขอกู้

ผู้เงินที่กู้เงินไปประกอบอาชีพได้มีการพัฒนาอาชีพของตนเองโดยการนำไปเพิ่มทุนเพื่อขยายกิจกรรมเดิมของสมาชิกที่มีอยู่ และสมาชิกที่นำเงินกู้ไปลงทุนทำกิจการใหม่นั้นยังไม่เห็นผลของการขยายกิจการได้อย่างชัดเจน

การเกิดกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นในท้องถิ่น

ได้มีการสร้างงานใหม่ๆ ที่เกิดจากการนำเงินกู้ไปดำเนินการ เช่น การเย็บผ้าแบบอุตสาหกรรมโดยรับจ้างเย็บจากโรงงานคราวละมากๆ

3) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

ทัศนคติของชุมชนต่อกองทุน

ประชาชนมีทัศนคติต่อการดำเนินงานของกองทุนที่ดี เพราะว่าการก่อตั้งกองทุนเป็นการช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่น

เกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้

การดำเนินกิจกรรมของกองทุนช่วยให้สมาชิกมีการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนทำให้กรรมการและสมาชิกได้รู้การดำเนินงานของการบริหารกองทุนหมู่บ้าน การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง

เมื่อสมาชิกได้มีการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนไม่ว่าจะเป็นในฐานะของสมาชิกหรือกรรมการกองทุน ล้วนแต่เป็นการพัฒนาการรับรู้ของการดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนในด้านต่างๆ และกรรมการและสมาชิกจะได้นำการรับรู้ การเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์จริงโดยการได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง จะทำให้กรรมการและสมาชิกมีความสามารถในการดำเนินงาน เพื่อที่จะได้นำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการของตนเองได้อย่างสมบูรณ์แบบ และจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

การที่มีกองทุนหมู่บ้านในชุมชนจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอความคิดเห็น เกิดการรับรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ระหว่างกัน การพัฒนาทางความคิดได้เกิดขึ้น เมื่อเกิดการรวมกลุ่มที่ก่อให้เกิดความ สามัคคี กระบวนการเบื้องต้นจะทำให้เห็นว่า มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด ชุมชนเข้มแข็ง ได้ส่วนหนึ่ง

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการของผู้กู้

ผู้กู้เงินที่มีประสิทธิภาพในการทำกิจการนั้นอยู่แล้วนั้น

สามารถดำเนินกิจกรรมได้ผลสำเร็จมากกว่าผู้กู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการนำเงิน กู้ไปลงทุนประกอบอาชีพใหม่

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้กองทุน

ได้รับการพิจารณาคัดเลือกการให้กู้ยืมเงินทุกราย และตาม จำนวนเงินที่ได้กำหนดและยื่นคำขอไปในแบบคำขอกู้เงิน

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

1) การทำกิจการอย่างถูกต้องของผู้กู้แต่ละราย พบว่า

การที่ผู้กู้ได้นำเงินกู้ไปใช้ให้ตรงตามที่ได้ยื่นคำขอกู้และมีความสอดคล้องสัมพันธ์ กับความรู้ ความสามารถและประสิทธิภาพของผู้กู้ ทำให้การดำเนินกิจกรรมของผู้กู้สำเร็จไป ตามที่ได้ตั้งใจไว้

2.2.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

ผลโดยตรง

ผู้กู้ได้มีแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในการดำเนินการกิจการ

ผลกระทบโดยตรง

ผลกระทบโดยอ้อม

ผู้รู้ความรู้อันใช้ในการดำเนินกิจกรรมกับชุมชน และได้รับโอกาสความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเท่าเทียมกันที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนประกอบกิจการ

3. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

3.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติทั้ง 5 ข้อ พบว่า

- 3.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า มีขั้นตอนการคัดเลือกตัวแทนโดยมีการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน และมีการมีส่วนร่วมในการเลือกกรรมการ
- 3.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า การดำเนินการบริหารจัดการกองทุนสามารถทำได้ตามหลักเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ตามระเบียบ
- 3.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า สมาชิกและกรรมการนั้นมีความรู้ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุน และสามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานด้านอื่นๆ ได้
- 3.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า ระดับหมู่บ้านมีการสร้างงาน และสมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น
- 3.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า การร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกและกรรมการได้มีการรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น การเสนอความต้องการ การมีส่วนร่วม และมีความสามัคคี

3.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ ตามข้อ

1.1 - 1.5 พบว่า

3.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้

- 1) การเกิดกองทุน พบว่า จากความต้องการเงินทุนของประชาชนเพื่อนำมาประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มที่มีอยู่แล้ว ช่วยประสานการทำงาน
- 2) ระบบบริหารกองทุน พบว่า กรรมการกองทุนเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน และเป็นบุคคลที่มีความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนหรือกองทุนอื่น

3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า สมาชิกและกรรมการมีความเสียสละในการทำงานและมีความตั้งใจในการทำงาน อย่างจริงจัง ทำให้สามารถทำงานได้อย่างดี

4) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า เป็นการช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านมีความต้องการอยู่แล้ว

5) การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า มีคณะทำงานที่มีความสามารถ ประสพการณ์ ในการทำงานกองทุน และความร่วมมือ สามัคคี

3.2.2 ปัจจัยด้านลบ

1) การเกิดกองทุน พบว่า ความไม่แน่ใจในการดำเนินงานของกองทุน

2) ระบบบริหารกองทุน พบว่า หลักการระเบียบบางข้อมีความยากต่อการเข้าใจ ในแง่ของหลักกฎหมาย

3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า ในช่วงแรกนับว่ากรรมการและสมาชิกยังยากต่อการทำความเข้าใจได้ง่าย เพราะว่าเป็นเรื่องใหม่

4) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า จากปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำจากเดิมทำให้การแก้ไขและป้องกันความล้มเหลวทางเศรษฐกิจทำได้ไม่ง่าย

5) การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและขาดการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น

3.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้ พบว่า กองทุนเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เป็นองค์กรที่ช่วยให้เกิดเครือข่ายและการเรียนรู้ของชุมชนในการแลกเปลี่ยนความคิด และแบ่งปันความรู้ ในการทำงาน

3.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

3.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด พบว่า ความเข้มแข็งของกองทุนมีความเข้มแข็งปานกลาง เพราะ ผลการดำเนินงานของกองทุนยังไม่ได้นับผลสำเร็จเท่าที่ควร

3.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า ความสามารถในการดำเนินงานกองทุนและสามารถสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินกิจการของสมาชิก เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็ง ความสามารถ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านกระโดน หมู่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

สรุป

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหมู่บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นต่อไปนี้

1. บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิการของสมาชิก
2. บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
3. บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
4. เศรษฐกิจของบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน
5. ประชาชนในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.2 บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

1.3 บ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1.4 เศรษฐกิจของบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

1.5 ประชาชนในบ้านกระโดน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองไข่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.2 วิธีดำเนินการ

มีขั้นตอนในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านดังนี้

1. ศึกษาการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในชุมชน
2. ศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบัน จากการสังเกตและสรุปรวมเหตุผลตามหลังการ
3. เก็บรวบรวมข้อมูล จากการทำแบบสอบถามต่าง ๆ (ปร.)

1.3 ผลการดำเนินการ

1) กองทุนมีการบริหารจัดการกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์ กองทุนสามารถการพัฒนา และสร้างอาชีพใหม่ภายในหมู่บ้าน บริหารงานได้ตามระเบียบ ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการกระตุ้นและสร้างภูมิคุ้มกัน ประชาชนมีความ ศักยภาพและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม ตามตัวชี้วัดที่กำหนด

2) ปัจจัยด้านบวกคือ ประชาชนมีความสามัคคี การรวมกลุ่มที่มีอยู่แล้วและได้รับการ ส่งเสริมในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านจากเจ้าหน้าที่ พัฒนากรอำเภอในการแนะนำการ ดำเนินการ ปัจจัยด้านลบ คือขาดการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องทางด้านการจัดการกองทุนทางด้าน บุคลากรและอุปกรณ์สำนักงาน และสถานที่ดำเนินงานของกองทุนทำให้ไม่สามารถประสาน งานกันได้อย่างสะดวก คณะกรรมการกองทุนไม่ได้รับความพึงพอใจในการทำงาน เนื่องจากไม่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ไม่มีค่าตอบแทน ไม่อยากรับผิดชอบต่อหนี้ที่อาจจะเกิด ในอนาคต

3) เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการดำเนินงานกองทุน คณะกรรมการกองทุน สมาชิก มีความรู้ ความสามารถ ที่เกี่ยวกับกองทุนและด้านการประกอบอาชีพ ประชาชนมี ส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

4) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ตามข้อมูลที่ได้พบ คือ ความซื่อสัตย์ ความ สามัคคีในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านกระโดน

ข้อที่ 1 ระเบียบข้อบังคับควรมีการกำหนดการส่งชำระหนี้เงินกู้คืนเป็นรายเดือนตามความสามารถของสมาชิก

ข้อที่ 2 ให้มีข้อเสนอพิเศษสำหรับสมาชิกที่สามารถชำระหนี้คืนได้ครบกำหนดก่อนสัญญา เช่น ลดดอกเบี้ย เพื่อเป็นการจูงใจการชำระหนี้

2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

ข้อที่ 1 การจัดการการบริหารของกองทุนยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ต้องมีการจัดอบรม และให้ข้อมูลเทคนิคทางการจัดการเพิ่มเติม จากหน่วยงานภาครัฐ

ข้อที่ 2 ให้มีการจัดตั้งสำนักงานของกองทุนหมู่บ้านอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อสะดวกต่อการบริหารจัดการและประสานงานระหว่างสมาชิก

2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อที่ 1 ให้นำผลกำไรจากกองทุนมาจัดตั้งเป็นกองทุนพัฒนาอาชีพในชุมชน เพื่อเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิก

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม

ข้อที่ 1 การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชุมชนเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องมาก การศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาอย่างเจาะลึก และสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่น จะทำให้ได้ข้อมูลที่จะศึกษา เป็นข้อมูลที่เป็นความจริงและมีความถูกต้องของข้อมูลสูง

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงาน สำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกระโดน. 2544. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกระโดน. นครราชสีมา.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2545 ชุดวิชาการสารนิพนธ์. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.